

תלמיד חכם בלי מידות טובות - הייתכן? 'החוזר' הגה"ח הרב יואל כהן זצ"ל

כ"י קרוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

אנה לידו ושמתי לך הרב שנשלח על ידי בעל התניא להיות בעל עגלה כדי להשיב יהודי בתשובה שלמה

גישתו התורנית של כ"ק אדמו"ר זי"ע למצוות התשובה נפרשת במאמר יסודי ומכונן - על בסיס הכרך החדש של 'אוצר לקוטי שיחות' על תשובה, אשר הופיע לקראת כניסתנו לחודש הרחמים והסליחות

פתיחה למסכת קידושין ביאורי חסידות בסוגיות הדף היומי

הפורה ששגור להזכיר בתשובה

לטבול במקווה ולהישאר טמא - הא כיצד? הרב יוסף יצחק ג'ייקובסון

הפרשה החסידית

שופטים

מותן אוצר שיחותיו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ז"ע
שנסמרו ע"י החחר הגה"ח רבי יואל כהן זצ"ל

מעובד וערוך בידי
הרב מנחם פלדמן

הדרך הנכונה לפעול על המידות

המידות - ה'עץ' שבאדם

ידוע שהאדם נקרא 'עולם קטן', 'עולם קטן זה האדם' (תנחומא פקודי ג). כל מה שקיים בעולם הגדול קיים גם באדם, כמאמר רז"ל "כל מה שברא הקב"ה בעולם ברא באדם" (אדר"נ פל"א). כשם שהעולם מתחלק לארבעה סוגים, דומם צומח חי ומדבר, גם ב"עולם קטן זה האדם" יש כל ארבעת הסוגים: ה'דומם' שבאדם, ה'צומח' שבאדם, ה'חי' שבאדם וה'מדבר' שבאדם. (עיין תו"א בראשית ד, א ד"ה "להבין הטעם שנשתנה יצירת גוף האדם" ביאור ארבעת הסוגים דצח"מ שבאדם).

ובקשר לענייננו - מבואר בספרים שהמידות שבאדם הן ה'צומח' שבו, שכן במידות יש צמיחה וגדילה מקטנות לגדלות, "שהרי התפעלות קטנה בתחילתה מתלהבת אחר כך עד שתהיה שלהבת עזה" (תו"א שם). לפי זה "עץ השדה" שבפסוק מכוון אל ה'עץ' שבאדם, דהיינו מידותיו. ולפי זה תתפרש הסוגיה במסכת תענית, כדלהלן.

ובהקדים: אמנם גם במידות ניכר "מותר האדם מן הבהמה", שכאשר מידות האדם מונהגות כראוי, הן נעלות בהרבה מהמידות של בעלי-החיים, אבל לכאורה מובן שלא זה עיקר מעלת האדם. עצם מהות ה'מידות' קיימת גם בבעלי-חיים, וההבדל בין האדם לבעלי-החיים הוא רק בטיב המידות, שאצל הבהמה הן מידות פראיות, ואילו אצל האדם, כאשר הוא עובד עם עצמו ומתקן את מידותיו, הן מידות טובות ונעלות. על כן בהכרח לומר שעיקר מעלת האדם הוא השכל. שהוא התכונה הייחודית לאדם, שאין לבעלי-החיים שום שייכות אליה, והיא באמת "מותר האדם מן הבהמה".

יתרה מזו: בשכל עצמו יש כמה וכמה דרגות. יש הדרגה בשכל שעניינה הדרכה לאדם בקשר למידותיו והתנהגותו, כמוסבר לעיל, שכאשר האדם עובד עם עצמו ומתייגע בתיקון מידותיו, נעשות מידותיו מידות נעלות משל בעלי-החיים. זה נעשה באמצעות השכל, המנהיג ומדריך את המידות. כשאדם אינו מנהיג את מידותיו על-פי השכל, הן עלולות להיות גרועות אף משל בעלי-החיים!

דרגה זו שבשכל, שעניינה להדריך את המידות ואת ההתנהגות, היא דרגה נמוכה. הדרגה הנעלית יותר בשכל היא - לימוד לשם לימוד. לא כדי להוציא ממנו הוראה והדרכה על עניין השכל והחכמה כשהוא לעצמו. בדוגמת המבואר בגמרא על סימני דגים טהורים, שיש כלל "כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר". שואלת הגמרא: "וליתכתוב רחמנא 'קשקשת' ולא ליתכתוב 'סנפיר'?" עונה הגמרא: "יגדיל תורה ויאדיר" (חולין סו, ב). יש עניינים בתורה שאינם נצרכים למעשה ונכתבו אך ורק כדי להגדיל תורה, לשם הלימוד עצמו.

ולכאורה מסתבר שעיקר מעלת האדם היא בשכל שאינו שייך למידות, שהוא עצם עניין השכל. אמנם גם בשכל המנהיג את המידות ניכרת מעלת האדם, שמידות האדם (הראוי לשמו) אינן טבעיות בלבד כבהמות, אלא הן מונהגות על-פי השכל, אבל לא זה עצם עניינו ומהותו של האדם, אלא דווקא השכל הנעלה לגמרי משייכות למידות!

וכמבואר בחסידות שזה ההבדל בין שני התארים: "אדם - מעלת המוחין והשכל, איש - מעלת הלב והמידות" (היום יום ג אלול). כמורכב בשכל עצמו ישנם שני התארים: אדם - עצם השכל שלמעלה משייכות למידות, איש - שכל השייך למידות.

תכלית ה'אדם' - פעולה על המידות

לאור זאת תובן שאלתו של רבי יוחנן: "מאי דכתיב כי האדם

פרשתנו נאמר: "כי האדם עץ השדה" (כ"ט). אחד הפירושים בזה הוא שהאדם נמשל לעץ. ואכן, מוצאים בדברי חז"ל כמה עניינים שבהם אדם דומה לעץ, כגון במסכת אבות: "כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין... אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה, לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין" (אבות פ"ג מ"ז).

וכן בעוד עניינים. על פסוק זה נאמר בגמרא במסכת תענית (ז, א): "אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב כי האדם עץ השדה, וכי אדם עץ שדה הוא? אלא משום דכתיב כי ממנו תאכל ואתו לא תכרות, וכתוב 'אתו תשחית וְכַרְתָּ', הא כיצד? אם תלמיד-חכם הגון הוא - 'ממנו תאכל ואתו לא תכרות', ואם לאו - 'אתו תשחית וְכַרְתָּ'. רש"י מפרש: "מקיש אדם לעץ השדה: מה עץ השדה אם עץ מאכל הוא 'ממנו תאכל ואתו לא תכרות', כך תלמיד-חכמים, אם הגון הוא 'ממנו תאכל', לְמוֹד הימנו, ואם לאו 'אתו תשחית', סור מעליו".

מפשוטות הדברים נראה שרבי יוחנן בא לתת הסבר על ההשוואה בין האדם לעץ השדה: כשם שחשיבותו של עץ השדה היא בפירותיו, ועץ שאינו נותן פירות מותר להשחיתו, כך בתלמיד-חכמים - יש ללמוד דווקא מ'תלמיד-חכם הגון' שלימודו 'נותן פירות', שהלימוד אינו שכלי בלבד אלא משפיע עליו במידות טובות והנהיגה טובה. ואילו 'תלמיד-חכם שאינו הגון', שלימודו אינו 'נותן פירות' - אין ללמוד ממנו.

אבל לפי זה לא מובנת שאלתו של רבי יוחנן "מאי דכתיב כי האדם עץ השדה", וכי אדם עץ שדה הוא? "הלא ברור שאין כוונת הכתוב לומר שהאדם הוא עץ, אלא רק שהאדם נמשל לעץ השדה בפרטים מסוימים. והרי יש כמה וכמה עניינים שיש בהם דמיון בין אדם לעץ, גם לפני ההסבר של רבי יוחנן, כגון המשנה הנ"ל במסכת אבות.

אלא בהכרח לומר שהשאלה "וכי אדם עץ שדה הוא" נובעת מהבנתו של רבי יוחנן שמשמעות הכתוב "כי האדם עץ השדה" איננה רק שיש דמיון בפרט מסוים בין אדם לעץ, אלא שאכן "האדם - עץ השדה": זה עניינו של האדם. ועל כך הוא תמה: "וכי האדם עץ שדה הוא?"!

אך אם כן, לא מובן התירוץ של רבי יוחנן. בהסבר שלו הוא לכאורה מוצא רק עוד נקודת דמיון בין אדם לעץ בפרט אחד, ואף גם זאת לא בקשר לכל אדם אלא רק לגבי תלמיד-חכמים. אם כן, מה מוסיף הסבר זה, ואיך מובן על-פיו הפסוק "כי האדם עץ השדה", שממנו מובן שעניינו של האדם הוא היותו "עץ השדה"?

אמרה זו של רבי יוחנן מופיעה בסוגיית הגמרא בתוך סיפור: "אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא: ליתי מר ליתני [= יבוא אדוני וילמד]. אמר ליה: חלש לבאי ולא יכלנא [= חלש ליבי ואיני יכול]. לימא מר מילתא דאגדתא [= יאמר אדוני דבר אגדה]. אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב 'כי האדם עץ השדה' וכו'".

המעשה דורש ביאור: א מה משמעות התשובה "חלש ליבאי ולא יכלנא" - מהי אותה 'חלישות הלב' המונעת מרבי זירא ללמוד ולומר דברי תורה (ב מה פשר התשובה "לימא מר מילתא דאגדתא" - מדוע כשהלב חלש אפשר וצריך לומר דברי אגדה? ג) מדוע בחר רבי זירא באמרה של רבי יוחנן דווקא על הפסוק "כי האדם עץ השדה", שכלל הנראה שייכת לדו-שיח בעניין 'חלישות הלב'?

השדה, וכי אדם עץ שדה הוא"? פירוש: אמנם אמת שאדם צריך לעסוק גם ב'עץ השדה' שבו, היינו במידותיו, להנהיגן ולהדריך, שלא יהיו כמידות של בהמה אלא מידות הראויות לאדם; אבל "וכי אדם עץ שדה" - וכי זה עניינו של האדם? הלא זו הדרגה הנמוכה יותר שבאדם, בחינת ה'איש' שבו, היורד להדריך את המידות, ואילו מהותו של ה'אדם' היא לכאורה עצם השכל, שלמעלה משייכות ל'עץ השדה'. אם כן, שואל רבי יוחנן, מה פשר הפסוק "כי האדם עץ השדה"?

ומשיב רבי יוחנן: אכן, "האדם עץ שדה הוא"! כשם שעץ שאינו נותן פירות אין זה חסרון בהעדר הפירות בלבד אלא שהעץ עצמו נעשה חסר תועלת, עד ש"אותו תשחית וכת", כך תלמיד-חכם שאינו 'הגון', שהשכל והלימוד אינו משפיע על מידותיו ועל התנהגותו - "אותו תשחית"! הלימוד עצמו הוא חסר ערך.

אין הפירוש רק שצריכה להיות באדם גם דרגת השכל השייכת אל המידות, כגון לימוד הלכה למעשה, ספרי מוסר העוסקים בהנהגת ותיקון המידות וכו', אלא יתרה מזו: גם הלימוד שבדרגת האדם, לימוד שתוכנו אינו שייך למידות אלא זה לימוד לשם הלימוד עצמו - בהכרח שייצמיח פירות! במידות טובות והתנהגות טובה. גם לימוד עניינים בתורה שאינם שייכים למעשה אלא "יגידל תורה ויאדיר", וכן לימוד פנימיות התורה בענייני אלוקות, גדולת ה' וסדר השתלשלות, אף הם בהכרח שביאו 'פירות'! זה מה שמשמיענו רבי יוחנן: תלמיד-חכם צריך להיות 'הגון'. אם מלימודו לא צומחים 'פירות', אם הלימוד אינו משפיע ואינו מביא תוצאות במידות ובמעשה בפועל - לא רק שחסר אצלו בדרגת 'איש', אלא גם דרגת 'אדם' שבו אינה קיימת, ולימודו חסר ערך. זה הפירוש "כי האדם - עץ השדה", דרגת 'אדם', השכל והלימוד הנעלים ביותר, חייבים להשפיע ולהביא תוצאות במידות ועל ההתנהגות בפועל.

להשפיע בלי 'לחן'

בעומק יותר: אדרבה, "האדם - עץ השדה". דווקא עצם השכל שלמעלה משייכות למידות הוא שבכוחו להצמיח את 'עץ השדה' שבאדם, לתקן באמת את מידותיו. כלומר, נוסף על הפירוש שנתבאר לעיל, שאפילו דרגת ה'אדם' יכולה וצריכה להשפיע על המידות, יש בפסוק משמעות עמוקה יותר - דווקא הדרגה הנעלית יותר שבשכל, דרגת ה'אדם', היינו לימוד העניינים הנעלים שבתורה שאינם נוגעים לכאורה באופן ישיר לעבודת האדם - היא שבכוחה להצמיח את 'עץ השדה', לתקן את המידות באמת. הביאור בזה:

בדרגה הנמוכה שבשכל, השייכת אל המידות, יש מלחמה בין השכל למידות, בין הראש לבין הלב, ולא תמיד השכל מנצח. לעומת זה, כשהאדם עוסק בדרגה הנעלית יותר שבשכל, ולומד עניינים עמוקים בתורה שאין להם לכאורה שייכות למעשה בפועל, דווקא לימוד זה מאיר בו אור נעלה של קדושה, שלפעמים השפעתו על המידות גדולה הרבה יותר מהלימוד שיש בו הדרכה ישירה למידות.

הדבר יובן בעזרת משל: כאשר מתנהל ויכוח בין שני בני-אדם, ראובן מנסה לשנות את דעתו של שמעון, לפעמים טבע הוויכוח הוא ששמעון נותן מלהקשיב ולקבל את דברי ראובן, כי הוא חש שבאים לשנות את דעתו. אם ראובן ינסה 'לחנן' את שמעון, ולהסביר לו שיש לו נטייה טבעית לדברים לא טובים ושעליו להשתנות ולהשתפר, הרתיעה של שמעון תגבר ותחריף, שכן טבע האדם שהוא חש אי-נעימות גדולה כשבאים לשנות אותו, ואין הוא מעוניין לשמוע ולקבל זאת.

לעומת זה, אם ראובן ידבר אתו בעניינים צדיים לכאורה, שאין להם שייכות ישירה לשמעון, אלא רק יסביר לו עניינים המחכימים והמושכים את הלב, כאן שמעון לא יחוש שבאים לשנות את דעתו או את מידותיו,

ומסתבר יותר שיקשיב בקל ויושפע מהדברים.

זה פירוש נוסף בפסוק "כי האדם עץ השדה": כדי להשפיע על 'עץ השדה', על המידות שבאדם, בחינת הצומח שבו - לפעמים הדרך היא להשתמש בדרגת ה'אדם' דווקא, דרגת השכל הנעלית משייכות למידות.

כוחה של אגדתא

ומעתה יבואר סיפור הגמרא שבו מובאת אמרה זו:

כאשר רבי ירמיה מבקש מרבי זירא "ליתי מר ליתני", שיאמר דבר תורה, משיב לו רבי זירא "חלש ליבאי ולא יכילנא" - לבי חלש ואיני יכול ללמוד ולומר דבר תורה. אין מדובר על חולשה גשמית, אלא חולשה במובן רוחני. הלב 'חלש' ואינו מסוגל להיות מושפע מהתורה. (מובן שחלילה לפרש זאת במובן הפשוט, אלא הכוונה ל'חולשה' לפי ערכו של רבי זירא, כפי שהוא העריך את עצמו). ומכיוון

שכל עניין התורה הוא "ללמוד וללמד לשמור ולעשות", שיהיה "מוח שליט על הלב", שהתורה תשפיע על מידותיו של האדם, כמוסבר לעיל, הרי כאשר "חלש ליבאי", שהלב אינו כראוי, התוצאה היא - "לא יכילנא", איני יכול ללמוד ולומר דברי תורה!

על כך נתן לו רבי ירמיה עצה: "לימא מר מילתא דאגדתא"! על אגדות חז"ל נאמר (שוע"ר הל' ת"ת פ"ב ה"ב. תניא אגה"ק סכ"ג): "רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' - גנוזים באגדות". אם כן, באגדות התורה מצויים עניינים נעלים בתורה, שאין להם שייכות אל הלב. זו העצה לרבי זירא, כיצד להשפיע על הלב כאשר 'חלש ליבאי': כאשר לומדים את החלק בתורה הפונה באופן ישיר אל הלב ובא להשפיע עליו, עלול להיות שאם הלב 'חלש', הוא ירתע מלקבל, ולכן העצה היא "לימא מר מילתא דאגדתא", עניינים של סודות התורה שאינם פונים אל הלב. מהעניינים האלה הלב לא ירתע ויהיה מוכן לקבלם, ודווקא הם ישפיעו עליו.

ואכן, רבי זירא בחר כ'מילתא דאגדתא' לומר את אמרתו של רבי יוחנן על הפסוק "כי האדם עץ השדה", שתוכנו הוא - שדווקא 'האדם', לימוד התורה כשהוא לעצמו, שלמעלה משייכות למידות, הוא המשפיע על 'עץ השדה', שהלומד יהיה "תלמיד-חכם הגון" המביא פירות במידות טובות והנהגה טובה.

התועלת בלימוד עניינים עמוקים

זה גם אחד הביאורים במעלה ובתועלת שבהפצת פנימיות התורה, תורת הבעש"ט, "יפוצו מעיינותיך חוצה":

במעיינות תורת הבעש"ט שני חלקים. יש בהם עניינים המהווים הדרכה והוראת דרך בעבודת האדם, ויש בהם גם ביאורים עמוקים בענייני אלוקות, שאינם שייכים לכאורה כלל לעבודה מעשית. יש יהודים החושבים לעצמם: מילא העניינים השייכים לעבודת האדם, מובן שיש צורך ללומדם, אבל מה העניין בלימוד העניינים העמוקים בחסידות? מה התועלת שבלימוד וידיעת עניינים אלה?

הביאור הוא כפי שהוסבר לעיל: העניינים העמוקים שבתורת החסידות הם בחינת 'אדם', שכל שהוא למעלה משייכות למידות, בחינת 'מילתא דאגדתא' שבתורה, סודות התורה; ודווקא לימוד זה מועיל לפעול על הלב. ועד שאפילו במצב של 'חלש ליבאי', כשלימוד רגיל אינו משפיע על האדם, הרי דווקא העניינים העמוקים והנפלאים שבתורת החסידות בכוחם לפעול שיהיה "תלמיד-חכם הגון", שהלימוד ייתן פירות, במידות טובות והנהגה טובה.

(על-פי לקוטי שיחות, חלק ד, עמ' 1114)

הזרית דרך התשובה

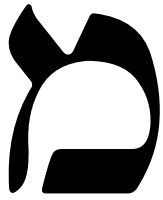
במשך עשרות שנים הורה רבנו ז"ע דרך תשובה ליהודים נידחים בכל קצווי תבל, והקים את ממלכת השליחות הנפלאה החותרת לגעת בליבו של כל יהודי, לבלתי יידח ממנו נידח • כדרכו הנודעת בקודש, להעמיד משנה תורנית סדורה ביסוד דרכי הנהגתו ופעולותיו בקודש, גם מבעד למפעלו החובק עולם בהקמת עולה של תשובה, גילה הרבי בכתביו אור חדש במעמקי עבודת התשובה, לכל גווניה ורבדיה • מארג תורני מאלף אודות התשובה במשנת הרבי – עם כניסתנו לחודש אלול • על בסיס הספר החדש 'אוצר לקוטי שיחות - תשובה'

כרוכות זו בזו, וכמו שכתב הרמב"ם: "אינן ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן, ומיד הן נגאלין" (שם פ"ז ה"ה).

דרכי התשובה – ההלכתיות והנפשיות

ואכן, כ"ק אדמו"ר זי"ע, שהרים בידו האחת על נס את להט הציפייה לגאולה וחיזק את אמונת המוני בני ישראל בכיאת גואלנו במהרה בימינו, ובידו השנייה הורה דרך תשובה ליהודים נידחים בכל קצווי תבל, והקים את ממלכת השליחות הנפלאה החותרת לגעת בליבו של כל יהודי, לבלתי יידח ממנו נידח – הרי, בבחינת "אסתכל באורייתא וברא עלמא", וכדרכו הידועה בקודש, להעמיד משנה תורנית סדורה ביסוד דרכי הנהגתו ופעולותיו בקודש, גם מבעד למפעלו החובק עולם בהקמת

מ טבעו של עולם שיהודים עוסקים ומעיינים בעניין התשובה כאשר מתחילים לחוש בחלל האוויר את ריחם המיוחד של ימי אלול והימים הנוראים. ואכן, אלה ימים מסוגלים ביותר לתשובה ולתיקון המעשים, וכמו שכתב הרמב"ם: "אף-על-פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר, ומתקבלת היא מיד" (הל' תשובה פ"ב ה"ו). ועדיין התשובה כל השנה זמנה הוא, וכמו שאנו מתחננים שלוש פעמים בכל יום, בתפילת שמונה עשרה: "השיבנו אבינו לתורתך וקרבונו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך". ואם בכל הדורות ראוי לעסוק בעניין התשובה, הרי בדורנו זה, בעקבתא דעקבתא דמשיחא, כאשר פעמי המשיח נשמעים בעוז, יש חשיבות יתרה בשימת דגש מיוחד על התשובה, שהרי התשובה והגאולה

עולה של תשובה, גילה בכתביו אור חדש במעמקי עבודת התשובה, לכל גווניה ורבידיה.

עשרות משיחות קודשו בט"ל כרכי "לקוטי שיחות" עוסקות בסוגיית התשובה. כדרכו בכל סוגיא, אינו מותיר חלל ומקום פנוי. לצד עומקם של דבריו מן הנסתר והאגדה, דן הרבי גם בצדדים הפשטניים, ההלכתיים והלמנייים של מצות התשובה. הרבי מחדד את הגדרת המצווה, לאור דברי רבותינו הראשונים והאחרונים – מהו ה"חיוב" מדאורייתא, ומדוע במנין המצוות נמנה רק חלק ה"יודוי" ואילו התשובה עצמה אינה נמנית בו. כמו כן עוסק הרבי גם בצורתה המעשית של מצוות התשובה, החל מבירור הנוסח המעכב באמירת הוידוי, שאלת פירוט החטאים בו, ומשם להגדרות מנופות בהבנת מהותה של חובת הוידוי, ומקומה ותפקידה המדוייק לצד התשובה שבלב.

גם התוצר ההלכתי שלאחר התשובה – יציאתו של החוטא מהגדרה "רשע", הפוסלת אותו לעדות, נידונה בהרחבה על ידי הרבי, כאשר בלב העניין מתחדד מקומה של התשובה שבלב, הידועה לכאורה לידוע תעלומות בלבד, ביחס לדיני אדם בבית דין של מטה.

ולא רק בצורה המעשית של התשובה דן הרבי, אלא גם בדרכי התשובה הנפשיות הנדרשות מן השב: מלבד עצם קבלת עול מלכות שמים ועזיבת החטא מכאן ולהבא, שהיא מהותה הבסיסית של חובת התשובה, מציינו בספרי רבותינו גם פעולות שונות הנדרשות בתור "תנאי התשובה" ושלביה השונים, כגון חרטה על העבר, בקשת מחילה וכפרה, תעניות וצדקה. הרבי מאריך בחידוד חלקם והגדרת מקומם של כל אלו בתהליך התשובה – מי מהם מעכב בקיום מצוות התשובה, ומהו גדרה המדוייק של השלימות היתירה הבאה על-ידי הדברים שאינם לעיכובא. יש שהם מוסיפים פן כלשהו לתשובה, ויש שאינם אלא תוצאה מתבקשת מעבודת התשובה, וכן על זו הדרך.

לא זו בלבד שמשנת הרבי מקיפה פנים שונות ומגוונות בסוגיא זו, מן הנגלה ומן הנסתר; הרבי לפי דרכו, הדוגלת בשיטת "תורה אחת היא", אף שזור באופנים מפתיעים בין ההלכה והאגדה, וכך – לדוגמה – חקירה הלכתית טהורה אם שיקול עתידי ראוי לו שיכריע כלפי מצב הווה מתורגמת לשתי אפשרויות בהגדרת עבודתו הרוחנית של האוחז בדרגת "תשובה מיראה" בלבד, ושוב, בהתפתחות בלתי צפויה נוספת – הדין שופך אור חדש על מחלוקת הבבלי והירושלמי בשאלת הדרישה לפירוט החטאים בעת אמירת וידוי.

וכשיטתו היסודית של הרבי – אין הוא מניח אבן בסוגיה שאינו הופך בה מכל צדדיה ומבארה על בוריה. פתגם רווח גורס כי דברי חז"ל אודות האפשרות של הפיכת זדונות לזכויות ככוח התשובה נעוץ ביסוד התורני "הכשר מצוה – מצוה"; בסגנון לימוד אחר ייתכן שאין כאן יותר מאשר מימרא בעלמא, על גבול "דרך הצחות", אך לא כן אצל הרבי הפותח בניתוח יסודי ומעמיק אודות האפשרות של חלות שם מצוה על "הכשר מצוה", ועורך לאור זאת השוואה מדוקדקת בין יסוד זה לבין המהפך החל מכוח התשובה.

באופן דומה, במקום נוסף, לצורך הגדרת יכולתה של התשובה לשלוט על העבר ולשנותו, ושיעור כוחה – ביחס לגברא או לחפצא, גולש הרבי אל סוגיות למדניות בנושא חלות למפרע, כדוגמת הפרת נדר על ידי שאלה; ואף עיסוק בדין "דבר שיש לו מתירין" – שופך אור בפתרון המורכבות שבין ציון מעלתו של בעל תשובה שזדונותיו הפכו לזכויות ובין העקרון השולל מכל וכל גישה שיש בה משום "אחטא ואשוב".

שיחות אלו, ורבות דוגמתן, פזורות כאמור בתוך הסדרה העניקת "לקוטי שיחות", המוקדשת לעור חתומים תורניים רבים אחרים, ומסודרת על סדר פרשיות השבוע; כך שהמבקש להפליג בים התשובה במשנת הרבי – עלול שלא למצוא ידיו ורגליו בבית המדרש.

אך כעת ראה זה חדש, זה עתה הופיע כרך נוסף בסדרת "אוצר לקוטי שיחות", העוסק כולו בנושא התשובה. בכרך זה נאספו כל השיחות מסדרת לקוטי שיחות העוסקות בנושא התשובה, וסודרו בסדר מסודר, באופן המגיש לפני הלומד והמעייין תמונה רחבה ומעמיקה של סוגיית התשובה במשנת הרבי.

זמנים מיוחדים לביאור מעמקי התשובה

ביאוריו של הרבי בסוגיית התשובה לענפיה פזורים, כאמור, בכל מרחבי תורתו, אולם את עיקרי משנתו בליבון מצווה זו לימד בשנים מסוימות (תשכ"ט-תשל"א) שבהן ביאר בעקביות את "אגרת התשובה" שבספר התניא לאדמו"ר הזקן, תוך שהוא חותר בדייק אחר דקדוק להבנת הנאמר בשורות האגרת וביניהן – כשהוא מסתייע גם בהערותיו של אביו, הגה"ק המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון זצוק"ל, שנכתבו על-

דרך הקבלה – זאת כהמשך ישיר לקריאתו באותן שנים לכל אחד לקבוע לימוד באגרת התשובה. מהביאורים האלה הופיעו במרוצת השנים שיחות רבות, שהוגהו על ידו. חמש עשרה שיחות מתוכן קנו להן שם בפני עצמן, כסדרת "ביאורים בלקוטי לוי יצחק על אגרת התשובה".

בנוסף, מדי שנה היה הרבי עורך סיום מסכת ונושא "הדרן" ביום השנה לפטירת אמו, הרבנית חנה ע"ה, שחל בו' תשרי, באמצע עשרת ימי תשובה. בחלק ניכר מהשנים היה ה"הדרן" על מסכת יומא, שבה מוצאים אנו כמה יסודות בסוגיית התשובה, ובשל כך שיחות רבות בנושא התשובה מקורן ב"הדרנים" אלו.

כמו כן, בחודשי אלול-תשרי בכלל, ובפרט בשיחות חג הסוכות ובהתוועדויות "שמחת בית השואבה" לבני הישיבות, שהיו נערכות בשנים הראשונות להנהגתו של הרבי, ועוד יותר – בהתוועדויות חג שמחת תורה, היה הרבי עוסק רבות במהותה של עבודת התשובה, ומשם גם כן מקורו של עוד חלק ניכר מהשיחות המוגהות של הרבי בנושא זה.

תשובת הכוללים ותשובת הצדיקים

עבודת התשובה – דרגות ופנים רבות לה. מופיעה היא הן בעומק תחת, כרפואה לאדם שנפל לשפל המדרגות, והן בעומק רום – כדבקות נעלית ושלמה שאין למעלה הימנה.

עומק תחת כיצד?

המובן הבסיסי של "תשובה" עניינו הוא הצעד הנדרש מן האדם החוטא שנכשל בעבירה, ועליו להתרומם מנפילתו ולשוב בתשובה. כוחה של התשובה לתקן את העבר מסור לכל אחד ואחד. לא רק למי שמעז בשגגה ובעבירה קלה בלבד, אלא גם למי שכשל בעבירה חמורה, ואף אם אין זה בתורת כישלון גרידא, אלא בפשיעה, במזיד ואף במרידה. ולא רק החוטא בעבירה אחת, אלא גם העובר על כמה עבירות חמורות, ואף גם מי שהיה רגיל לחטוא כל ימיו – יפה כוחה של התשובה להחזירו לתיקונו, להשיבו אל קונו ואף להביאו לידי קרבה לה' בדרגה נעלית יותר מזו שבה עמד קודם שחטא, וכלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (תחילת פרק ב) "אפילו עבר כל ימיו, ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו, כל עונותיו נמחלין".

עומק רום כיצד?

חידוש יסודי חידש מורנו

הבעש"ט, לאמור: עבודת התשובה

נתונה לא רק בידם של בעלי עבירה, אלא גם צדיקים גמורים, ואפילו משה רבנו, מונחת לפניהם הצעידה בשביל התשובה. וכה דרש את הפסוק (שמות ג, א): "ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה" – על יסוד פירוש רש"י "אסורה מכאן להתקרב לשם": משה רבנו הגיע לידי הכרה שאף הוא, על אף גודל מעלתו הרוחנית, צריך לנטוש את דרגתו הקודמת ולהתקרב אל ה' בקרבה מחודשת ושונה (הוספות לכתו שם טוב סימן יח). ובתורת החסידות מובא בנושא זה לשון מופלא המצוי בזהר הקדוש (חלק ג קנ"ג, ב): "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא", כי אכן אחד מחידושיו של משיח צדקנו הוא להביא את הצדיקים למדרגה גבוהה של תשובה.

להורות דרך תשובה לבת השוכנה

כדרכו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, שפעליו ומשנתו עשירים ועמוקים למעלה עד אין קץ ובד בבד יורדים ומגיעים למטה עד אין תכלית, אף ביחס לשני קצוות אלו שבתשובה מתנוססים חידושיו כעמוד האש

לפני המחנה, והלוא הוא "הגבר הוקם על, שהקים עולה של תשובה" (מועד קטן טז,ב).

עוד בעיצומו של החורבן שחוותה יהדות אירופה בשנות הזעם, כשהרבי ניצל בחסדי השי"ת מציפורני הצוררים, פתח תכף ומיד בפעילות ענפה לעזור את ליבותיהם של בני ישראל לתשובה שלמה, לאור קריאתו של חותנו, כ"ק אדמו"ר הריי"צ זי"ע, בנוסח "לאלתר לתשובה - לאלתר לגאולה".

עם עלותו על כס נשיאות חב"ד פצח בתנופה חדשה של הפצת מעיינות התורה והחסידות לכל שכבות העם, ובתחילת שנת תשי"ז הבהיר והכריז כי בניגוד למקובל בדורות עברו, שעבודת מחנה היראים הסתכמה ב"מלחמת הגנה" מפני רוחות זרות, הנה במצב הנוכחי יש לנקוט את שיטת "מלחמת תנופה", היינו לכבוש גם את רשות הרבים, לתקנה ולהשיבה אל בעל הבירה, עד שתיעשה רשות היחיד ליחידו של עולם. בהמשך קבע את סיסמת "ופרצת", אשר חלק בלתי נפרד מתוכן קריאתה התייחס גם למשמעות הפשוטה של המשך הכתוב "ימה וקדמה וצפונה ונגבה" - בדמות שילוח ה"שלוחים" לכל רחבי תבל ולכל נקודה בה נמצא יהודי, כאשר מטרתה המרכזית של שליחות זו היא להשיב את לב ישראל לאביהם שבשמים, לקיים מה שנאמר (שמואל"ב יד, יד) "לבל ידח ממנו נדח", וברוח דברי רש"י על הפסוק (נצבים לג, א) "ושב ה' אלקין את שבותך" - "כאילו הוא עצמו צריך להיות אוהו בידי ממש איש איש ממקומו".

בשנת תשכ"ב הוקמה בהשראתו ובעידודו של הרבי ישיבת "הדר התורה" בברוקלין, כמסגרת ייחודית לצעירים המתקרבים ליהדות. לראשונה בהיסטוריה נוסדה "ישיבה לבעלי תשובה", מהסוג שנעשה אחר-כך מוכר בתקופתנו. אחריה ובעקבותיה התפשט הרעיון והוקמו ישיבות דומות רבות ברחבי העולם כולו, כשרוחו של הרבי חופפת על הארגונים והמוסדות לבעלי התשובה הפורחים כיום, בהיותו פורץ ומתווה הדרך לדור שלם של המוני בית ישראל השבים לחסות תחת כנפי השכינה בארצנו הקדושה ובעולם כולו.

דוגמה תורנית מאלפת לגישתו מרחיקת הלכת של הרבי בעניין זה, של פתיחת שערי תשובה עד לשרויים בשאול תחתית, ניתן למצוא בביאורו בעניין חטא העגל, כשהוא מבאר שבסופו של מעשה הגיעה התשובה עד לפתחם של החוטאים מן הסוג הגרוע ביותר - אנשי הערב-רב עושי העגל, שאף ביניהם היו כאלו שהגיעו בעקבות החטא לידי העליו הנפלא של התשובה.

הקים עולה של תשובה

בדברות קדשו שנשא ברבים חידש הרבי עומק לפנים מעומק בדרגות התשובה וייחודיות הדבקות באלקות שהיא נושאת עמה. אך כדרכו, אין הקו העליון והתחתון נפרדים זה מזה אלא שזורים הם יחדיו. בד בבד עם ביאוריו על עומקה של דבקות בעל התשובה באלקות, לימד הרבי היטב כיצד יכול כל אחד, גם זה הנמצא בראשית דרכו העולה בית אל, להגיע לידי "תשובה שלמה" באופן המושלם והמוכרח ביותר. וכמו שביאר

באחד מדרושו (ספר המאמרים השי"ט

עמ' ח) על מאמר חז"ל אודות דוד

המלך "שהקים עולה של תשובה" -

אשר "עולה של תשובה" מוסב על

הדרגה העליונה ביותר של תשובה

- שפירוש הביטוי "הקים עולה

וכו" הוא, כדברי רש"י, "שהוא נתן

דרך לשבים", היינו שלימד והדריך

כל אחד ואחד מישראל כיצד בידו

להתעלות בעבודת התשובה עד

לדרגה העליונה שבה.

ו"נאה דורש נאה מקיים". אף

הרבי עצמו סלל דרך חדשה, ובאותו

דרוש ביאר כי על אף שברוך

כלל התחלת עבודת התשובה

היא בדרגתה הנמוכה - "תשובה

תתאה", המתמקדת בתכלית

החטאים ונקיון הלכלוך שבהם, בכל

זאת יש ומצבו של האדם הוא כזה

שאי אפשר לו ליישם תחילה עבודה

זו. בהזדמנויות אלו, באופן מפתיע,

יש לדלג ולהתחיל דווקא מהדרגה

העליונה של "תשובה עילאה", העוסקת בהשבת הנפש אל דבקותה בה' כבטרם יידידתה לעולם - שעל-פי ההבנה המקובלת שייכת לשלב מתקדם ביותר בעבודת האדם לפני קונו, ורחוקה כמזרח ממערב מן הנוקק לטהרת נפשו מטומאה של ממש - ואף-על-פייכן יכולה לשמש כתנועת נפש שיש בה להועיל גם לזה העוסק עדיין בתיקון עניינים בסיסיים בנפשו.

תשובה עילאה - לכל אחד

במרוצת השנים הבאות ייסד הרבי עיקרון חדשני זה, ואף טבע הנחה האומרת כי לא רק שמקרים מסוימים מחייבים לנקוט כבר בתחילה ב"תשובה עילאה", אלא עוד זאת שהדרך הישרה לכול בעבודת התשובה היא - להתחיל עם תנועת נפש המשתייכת לדרגת תשובה עילאה. וגם אם אין מקום לעסוק בה כעבודה בפני עצמה, היא זו שצריכה להיות מוצבת כמנוע ולשמש כיסוד ובסיס איתן לעבודה הרגילה של תשובה תתאה.

כך ביאר שהדרישה לפנות גם למישור של עבודת תשובה עילאה אצל זה העוסק בתיקון חטאיו - תשובה תתאה - נגזרת מהכרתו הפנימית בכך שעליו לחדש את קבלת עול מלכות שמים, שהעדרה היה הסיבה לכישלונו בחטא. וכמו כן הכרחית הידיעה הבהירה מהו מקומה האמיתי והראשוני של הנפש, ומהי השלימות שאליה עליו להגיע בעבודת התשובה.

כלומר, בפשטות, הגורם הנפשי לכישלונו של האדם בחטא הוא העובדה שפרק מעליו עול מלכות שמים באותה שעה. ולכן, כאשר שב בתשובה, לא די לו שיתחרט על החטא המסוים שבו נכשל ויחליט לבל

עומק לפנים מעומק. שער הספר החדש

ישוב עליו דייקא, אלא כדי לשנות את מצבו באופן אמיתי ולשוב אל מקומו הרוחני כמו שהיה קודם החטא עליו לבנות מחדש את קבלת עול מלכות שמים שנפגמה אצלו. ואכן, רבנו הזקן מבהיר בתחילת אגרת התשובה כי הגדרתה המחייבת והעיקרית של "מצות התשובה מן התורה" היא "שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך חס ושלום הן במצוות עשה הן במצוות לא תעשה. וזהו עיקר פירוש לשון תשובה". הווי אומר: עיקרה ובסיסה של חובת התשובה הוא - קבלה מחודשת של עול מלכות שמים, המתבטאת בהחלטה גורפת שלא לחטוא בכל חטא שהוא!

זוהי תמצית העבודה של "תשובה תתאה" - השייכת על-פי הסוד לאות ה"א תתאה שבשם הו"ה, הרומזת על ספירת המלכות שעניינה בנפש האדם הוא היראה שבמדרגת קבלת עול מלכות שמים.

כאן בא חידושו של הרבי, המתבסס על דיוק מדויק בלשונות

כדי לשנות את מצבו באופן אמיתי ולשוב אל מקומו הרוחני כמו שהיה קודם החטא, עליו לבנות מחדש את קבלת עול מלכות שמים שנפגמה אצלו

צילום: שולם בורקיס

מקום עולה של תשובה. אלפי השלוחים בתמונה הקבוצתית המסורתית בכינוס השלוחים העולמי השנה

הסוג הנדרש מן הצדיקים דייקא, דהיינו ביטול מוחלט לאלקות. ומשלמדנו על הגדרתו האמיתית של המושג "תשובה", שוב נמצאנו למדים גם בקצה התחתון, כלפי אדם שנכשל בחטא, כי אין משמעות תשובתו על חטאיו רק שהנו חוזר בו ממעשה לא-טוב שעשה, מתחרט ומתמרמר עליו, אלא ההגדרה המדויקת יותר לתהליך המתרחש בו היא שבשעה זו הוא שב אל מצבו הטבעי כיהודי שאינו שייך באמת לעשיית חטא.

אדמו"ר הזקן, אשר כבר בתחילת דרך התשובה יש הכרח גם בתנועת הנפש השייכת ל"תשובה עילאה", שכן עובדה זו גופא שהאדם בא לידי מצב שייכתן שלא תורגש בו חלותו המוחלטת של עול מלכות שמים מסתעפת מבעיה מעמיקה יותר - ריחוק מסוים שחל באופי התקשרות נשמתו לקב"ה. שהרי ברי הדבר שאילו היתה נשמתו עומדת בתוקף ההתקשרות הראשוני לקב"ה, לא היה כלל מקום לכך שעול מלכות שמים לא יורגש בה.

נילוי אלקות מיוחד בהפיכת זדונות לזכויות

רבותינו לימדונו כמה יפה כוחה של תשובה, עד שאמרו כי העושה תשובה מאהבה "זדונות נעשו לו כזכויות" (יומא פו, ב). ואף כאן מאריך הרבי באר היטב כיצד עולים הדברים בקנה אחד עם משמעותה הפנימית של תשובה.

ובכן, תיקון מצב זה - התרחקות הנפש ממקורה האלקי - שאיפשר את פריקת העול, הוא הוא תמצית עבודתה של תשובה עילאה, "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" (קהלת יב, ז) - "לשוב עד הוי' ב"ה ממש ולעלות מעלה מעלה למקורה ולדיבקה בו ית' ביחוד נפלא, כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם שנפחה ברוח פיו ית' לירד למטה ולהתלבש בגוף האדם" (אגרת התשובה פרק ח).

תשובת הצדיקים שמביאה רבקות מוחלטת

מאידך גיסא, בה בעת אוהו הרבי בכיאריו גם בקצהו העליון של החבל, ומחודד היטב מהו פשר הדרישה מצדיקים לנקוט בעבודה של "תשובה" ותיקון, ואיזהו הפרט הנעדר מעבודתם שעליהם להשלימו בכוח התשובה. הדרישה להתבטלות האמורה בדרגה של "תשובה עילאה", שעיקרה התאחדות מוחלטת עם האלקות, יש לה מקום גם כלפי צדיקים שלא חטאו מימיהם. אין בכך לומר שהללו הגם בעלי פגם חלילה, אלא שבבואנו להבין את עניין התשובה שבעבודתם עלינו להתייחס למשמעותה הפשוטה ביותר של ההגדרה "תשובה", אשר כשמה כן היא - חזרת השב למקומו הראשון. כלומר, אין התשובה בהכרח חרטה ממעשה כלשהו, אלא מהותה היא תנועת נפש של שיבה אל המצב הטבעי והראשוני. גם הצדיק, ייתכן שבעבודתו מעורבת תחושת מציאותו האישית - אמנם מציאות של קדושה וטהרה, אך סוף-סוף מציאות אישית, ובלשון אדמו"ר הזקן בתניא (פרק לו) "כי גם שיהיה צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים, לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם יירדתו לעולם הזה החומרי, לא מינה ולא מקצתה, ואין ערך ודמיון ביניהם כלל". אי לכך, הדרישה ממנו היא להשלים את התעלותו גם באמצעות מוטיב השייך לבעלי תשובה, ולנקוט בתנועה של עבודה שאין בה כל תעורבות של אישיותו, והיא שתביא את נפשו לחזור למקומה האמיתי ולדבוק במקורו ושרשו.

**דווקא בתשובה
זו על זדונות,
כשהיא
נעשית מתוך
"אהבה רבה"
לה', מתגלית
אחדותו של
הקב"ה יותר
ממה שיכולה
להתגלות לולי
התשובה על
חטאים**

כאמור, מהותה של התשובה היא התקרבות ושיבת הנפש ליצורה, ובוזה יש לבאר את היתכנות הפיכת הזדונות לזכויות אף בדרך הפשט וההלכה, על יסוד העיקרון של "מכשירי מצוה" המקבלים חשיבות כמצוה עצמה; וכך גם בתשובה מאהבה: מאחר והזדונות הם שהעצימו באדם את תחושת הריחוק מאלקות והצמאון להתקרבות מחודשת, נמצא שלמעשה הם שגרמו ופעלו את התעוררות התשובה באהבה רבה - מתוך צימאון ותשוקה, כפי שמבאר אדמו"ר הזקן בתניא (פרק ז). הרי שהזדונות הם במובן מסוים ה"חפצא" של מצות התשובה, ומעתה הזדונות הופכים לזכויות של "מצות התשובה"!

ואף כאן למדנו לא רק על כוחה של התשובה וסגולת פעולתה להפוך זדונות לזכויות, אלא גם על עומק משמעותה כשהיא לעצמה:

דווקא בתשובה זו על זדונות, כשהיא נעשית מתוך "אהבה רבה" לה', מתגלית אחדותו של הקב"ה יותר ממה שיכולה להתגלות לולי התשובה על חטאים, שכן בתשובה זו מתגלה כי הקב"ה אינו מוגבל כלל, עד שהוא בא לידי ביטוי לא רק בתחום הקדושה או אפילו בדברי הרשות

בכך מבחיר הרבי גם את סוד בכייתו של כל יהודי בעשרת ימי תשובה, הנדרשת בספרים הקדושים אף מצדיק גמור, שעל זה נאמר שכל מי שאינו בוכה בימים אלה הוא שאין נשמתו שלמה. בימים אלו של "קירוב המאור אל הניצוץ" מורגש בכל נשמה שלמה שרשה האמיתי, ומכאן ההתעוררות לבכייה על הריחוק מהמקור והשורש, והרצון לשוב ולדבוק בו.

עתה מתחווה היטב פשר הייעוד האמור בזהר על זמן הגאולה, המצביע על כך ששיח צדקנו "אתא לאתבא צדיקייא בתיוכתא": באחרית הימים תופיע התעלות רוחנית חדשה, ואז תשרור בעולם עבודת התשובה מן

לפני מי אתם מטְהַרִין

כיצד הפכה השריטה ביהלום המלכותי לפרח מרהיב עין < מדוע התרגש האב השכול מהנערים שהבטיחו לשמור שבת אחת כהלכתה < צועדים בדרכי התשובה: המקווה של רבי עקיבא, הדרשה של הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב, האמרה של הרה"ק רבי בונים מפשיסחא והעצה של רבנו ה'צמח צדק' >> התוועדות תשובה ברוח ימי אלול באספקלריה של חסידות

חטאותיך יהפכו לזכויות. מקנא אני בך, אפוא, לגודל זכויותיך". כאשר עושים תשובה מאהבה, כל טעות קודמת, כל שגגה מהעבר, הופכת לחומר בעירה להבעיר בו את אש הנשמה בהתקרבותה אל ה'. כי כגודל הנפילה כך גודל עוצמת התשובה והתשוקה להתאחד עם ה'. עומק הקשר של האדם השב אל ה' הוא מלא חיות והתלהבות, ואלו נוצרות דווקא מהנפילות והכישלונות.

אבל כמובן - בשום פנים ואופן אין זו הדרך הרצויה לכתחילה, הס מלהזכיר. כאשר יהודי עובר על דברי תורה, רחמנא לצלן, הרי ירחם ה' עלינו מגודל הבושה והכלימה. "כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו למטה וטומן פניו בתוך בית הכסא מלא צואה, שאין לך עלבון גדול מזה, אפילו עושה כן לפי שעה", כמו שכותב אדמו"ר הזקן בתניא.

רק לאחר התשובה, בעת שאנו כבר נמצאים לפני ולפנים, חבוקים ודבוקים שוב כבן השב אל שולחן אביו אוהבו, באהבה וחיבה יתירה, אז מסוגלים אנו להביט על שגיונות העבר ולראות כמה הן הועילו - בדיעבד ובלא יודעין - לזרזנו לשוב אל מקור חוצבנו.

אם חלילה נכשלנו ומעדנו, הרי עתה צריכים אנו ללמוד אודות הנפש האלוקית והכוחות העצומים הטמונים בה ולנצל אותם. תשובה מאהבה מסוגלת להחליף את הרוח של המעשה הרע, את הכוחות שהוכנסו בו, ולהפוך את התאוה הודונית לתשוקה של קדושה.

החשבון מכאן ואילך

המגיד מדובנא המשיל משל למלך שהיה לו יהלום נפלא. לא היה יהלום כדוגמתו בכל רחבי הממלכה. אך פעם אחת, בעת מן העיתים, אחד מנערי הארמון נטל את היהלום לפי תומו והוא נשמט מידי ארצה. אבוי! אבן החן היפהפייה נשרטה מכוערות במקום בולט, וכל מומחי היהלומים שהוזעקו לא הצליחו לתקנה.

דבר האירוע התפרסם בחוצות, והנה הופיע בפתח הארמון יהודי תמים דרך ומלטש יהלומים מנוסה, וזה אמר כי דבר לו אל המלך. ביכולתו, לדבריו, לתקן את אשר נעשה לאבן החביבה והיקרה של המלך הגדול. מה עשה היהודי? מתוך השריטה שנוצרה המשיך בעדינות לחרוט באבן היקרה ויצר פרח מרהיב עין על גבי היהלום הנפלא. עתה לא זו בלבד שביד המלך היה היהלום היפה ביותר, אלא שעוד חרוט בו ציור משובב נפש של פרח מלבלב.

זו מהותה של התשובה - הפיכת השריטה לפריחה. היכולת להביט לאחור אל כישלונות העבר, ולהמשיך קדימה בעיניים פקוחות. עלינו לקחת אחריות על התכונות שלנו, היתרונות והחסרונות, ויחד עמם ומהם עצמם ליצור מתנה יפהפייה למלך. להצמיח אדם בריא ויציב המסוגל לקחת את עצמו בידיים ולהתקרב אל ה', קרוב וקרוב יותר.

במדרש נאמר משל, שהרה"ק רבי לוי יצחק ראה בו את עומק הרעיון של התשובה. תוכן המשל הוא כך: מדינה אחת היתה חייבת ממון למלך. הלך המלך לגבות את חובו, וכשהיה במרחק עשרה

חודש אלול מגיע, וכלל יראי ה' מדברים ועוסקים בסוגיית התשובה לענפיה ואופניה.

משמעות מילת 'תשובה' היא לשוב, לחזור. לחזור למי ולאן? בחסידות מוסבר שהכוונה לחזור אל המקור של הכל, אל בורא העולם - האלוקות שהיא השורש והעצם האמיתי של כל הקיום, ואל אמיתת המציאות שלי עצמי - הנשמה האלוקית שבי, שיעבור עליה מה, יהיה מה שיהיה, היא עדיין חיה וקיימת בעוצמה, אם רק אתן לה להתבטא. האמת היא שכל יהודי - גם מי שנראה רחוק מאוד מה' ומתורתו - רוצה בסתר לבו להיות קשור עם ה'. כך כתב הרמב"ם כפסק דין, שרבנו ז"ע חזר עליו אלפי פעמים בלי גוזמה, שכל יהודי הוא "רוצה להיות מישראל ולעשות כל המצוות ולהתרחק מן העברות, ויצרו הוא שתקפו". זו האמת האלוקית, זו האמת ההלכתית, וזו המציאות לאמיתתה. המאמר הידוע "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא" לא נאמר על יהודים טובים ונעימים שמתגעגעים בשמונה עשרה, זה נאמר בגמרא על עכן שעשה דברים נוראים מאוד.

תשובה - הכוונה לשוב למקום שנשמת האדם שמעולם לא עומעם זוהרו. שם רואים ברור כיצד הנשמה תמיד "חבוקה ודבוקה בך", חלק אלוקה ממעל ממש. ונקיפות המצפון שלנו, מה שמוביל את האדם באופן טבעי לחזור בתשובה, היא זעקת הנשמה על כך שהאדם אינו נמצא במקום הנכון, והנשמה אינה מקבלת ממנו את מה שהיא כה זקוקה לו - מצוות ומעשים טובים.

כידוע, הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע נודע כמי שבכל דבר שראה היה מוצא מליצת יושר. אף אם היה צריך להעלים עין מצדדים הפוכים ולחפור בעומק נפש האדם שלפניו, בסופו של דבר היה מצליח לראות הטוב והאלוקי שבו. פעם אחת, בעת שהלך לבית הכנסת ביום הכיפורים, ראה אדם שאוכל להנאתו בעיצומו של היום הקדוש רח"ל. אותו אדם, ברצונו ללעוג לצדיק, אמר לו: "רבי, מה תאמר? מה טוב יכול אתה למצוא בי ובמעשיי?".

"אני מקנא בך!" אמר הרבי מיד, "הרי תוכל לעשות תשובה וכל

נתבימ - הוויח שמגיע לכל בתי הכנסת בארץ!
אלפי בתי כנסת נוהגים כל שבוע מחזיקות עלונו שבת בצורה הטובה והמשתלמת ביותר.

רוצה שהענין שלך יגיע ליעד?
סלפן אחד והוא בנתבימ נתוני!
074-703-5009

נתבימ
ככה מצליחים בטוח

הכיפורים במילים "והוא רחום יכפר עוון". איזה עוון? הרגע סיימנו תפילת נעילה ותקיעת שופר, כל יהודי עשה תשובה. מהיכן נפלו כאן עוונות? ולא רק זה, מיד ממשיכים אחר כך בשמונה עשרה ואומרים "סלח לנו אבינו כי חטאנו". מתי כבר הספקנו לחטוא?

אמר הרבי מפשיסחא: החטא הוא שהאדם אינו מאמין שה' באמת מחל לו. הוא חושב: אכן כן, התפללנו נעילה וצעקנו "שמע ישראל", אבל ה' לא באמת סלח לנו. זה החטא הגדול!

אחת המשניות הנודעות לכל היא מאמרו של רבי עקיבא: "אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל. לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים. מה מקנה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל". כשם שהמקווה מטהר אנשים טמאים, כך ה' הוא כמקווה המטהר את ישראל מעוונותיהם.

הרמב"ם כותב בהקדמה לפירוש המשניות שלשון המשנה הוא "דבר קצר וכולל ענינים רבים". כל מילה במשנה היא מדויקת, ואם מעינים בה מוצאים בה "ענינים רבים". ואכן, רבנו ז"ע ביאר את המשנה הזו בצורה נפלאה:

רבי עקיבא בא לומר דבר חשוב ביותר: המקווה יכול לטהר גם משהו שהוא טמא, והוא נשאר בטומאתו.

כלומר, הרי יש במשנה זו שתי מילים שלכאורה מיותרות: "מה מקווה מטהר את הטמאים" - וכי את מי יטהר המקווה, את הטהורים? ברור שהמקווה מיועד עבור הטמאים, אלא מאי?

ההסבר הוא, שהרי יכול להיות אדם שטמא בטומאה חמורה, נניח שמחמתה הוא צריך להמתין שבעה ימים, אלא שבלי קשר לטומאה זו היהודי הזה גם הסתבך עם טומאה קצרה של יום אחד בלבד, "העבר שמש", והוא יכול לחשוב בלבו: מה יתן ומה יוסיף שאלך למקווה בשביל הטומאה הקטנה שלי, והרי עדיין אשאר טמא בגלל הטומאה החמורה. מה יעזור הטיפול בבעיה הקטנה, בשעה שאני נשאר עם הבעיה הגדולה!

אבל באמת זו טעות חמורה. מי שיש לו טומאה קטנה, עליו ללכת להיטהר ממנה וכך יקבל כוחות רעניים וחיות מחודשת לעבודת ה' ולהמשך ההתמודדות שלו. אמנם יש עליך טומאה גדולה של שבעה ימים, בסדר, נגיע גם לשם, אבל בינתיים לא צריך לערוב בין הדברים. זה מה שאמר רבי עקיבא: המקווה מטהר "את הטמאים" - את מי שגם אחרי שהלך למקווה הוא עדיין טמא!

לא קשה לתאר לעצמנו אדם שאומר לריכונו של עולם: היצר הרע שלי הוא לא קטן, שנינו יודעים זאת. אין לי הכוח, הזמן ומנוחת הנפש להתחיל את כל החיים מחדש, להתמסר לגמרי, ולהיות נאמן בשלימות אליך ה' יתברך. אבל אני יכול לתת לך דבר אחד, פינה אחת בחיי. את זה אני יכול לתת.

האם הקב"ה יאמר לו: בני, אל תשחק משחקים, או שאתה שלי או שאתה בחוץ? לא ולא!

אומר רבי עקיבא: זהו האושר של עם ישראל - "אשריכם ישראל!" מדוע, כי "לפני מי אתם מטהרים"? לפני "אביכם שבשמים"! הקב"ה הוא לא בעל דין או מעביד קשות. זה אבא. אבא שרק ישמח לקבל את הבנים שלו בחזרה אל חיקו, אפילו לכמה דקות, גם אם הדרך ארוכה עד שישבו אליו לחלוטין.

שבת אחת עם אבא

אני מכיר יהודי שעוסק בטיפול בבני נוער שאינם ממשיכים לצערנו בדרך הוריהם. לפני מספר שנים, יום לאחר שבנו חגג את יום הולדתו השלישי הוא חש כאב בראשו, הילד הלך לנוח ולאחר חצי שעה נמצא ללא רוח חיים. הכאב היה איום, והמשפחה היתה נתונה בהלם ובאלם. במהלך ימי השבעה ביקרו את בני המשפחה ידידים ושכנים לתמיכה ועזרה, וביניהם גם הופיעה קבוצת נערים שגדלו בבתים יראי ה' אך זנחו את דרך הוריהם ובחרו בדרך חיים מרדנית, ואלו באו להשתתף בכאבו של מרריכם וידידם, מיודענו האב השכול. המאורע הנורא נגע אל לבם עמוקות, ולאחר השבעה באו הנערים ואמרו לו: "לזכר בנך

קילומטר יצאו גדולי המדינה לקראתו, שיבחו את המלך והתחננו לפניו באמרם כי הסיבה שלא שילמו את החוב אינה מפני שהם מורדים בו חלילה, אלא פשוט כי אין להם במה לשלם... שמע המלך, ויותר להם על שלישי מהחוב. המשיך המלך להתקרב למדינה, וכעבור זמן יצאו לקראתו אנשי מעמד הביניים של המדינה וביקשו גם הם מהמלך שיסלח להם. שוב מחל להם המלך על שלישי. כשנכנס המלך למדינה, יצאו כל בני המדינה, אנשים ונשים וטף, וקיבלו את פניו בשבחים וקול רינה. אז הכריז המלך: "מה דאזל אזל, מן הכא נחיל חושבנא" - מה שהיה, היה. מכאן ולהבא נתחיל בחשבון!

אומר הקדושת לוי: אחרי שהמלך מחל על כל החוב, אחרי שעשינו תשובה מאהבה - לא תשובה לחצאין, לא תשובה חלקית, לא תשובה מהשפה ולחוץ - תשובה אמיתית מרצון ונאמנות לה', אז אפשר להתחיל לחשב. לחשב את מה? לחשב את העבר! לא זו בלבד שמתחילים חשבון חדש ונקי, אלא אפשר לכלול ברשימת הזכויות את העבר, את מה שהניע את האדם לשוב אל ה', את הכאב והצער שעורר את בני המדינה לשוב ולהכריז על הנאמנות למלך.

ואם יאמר האדם: עדיין קשה לי, כיצד אוכל לרתום את הסוסים לעגלה שתוביל אותי בדרך העולה בית אל?

לכך אדמו"ר ה'צמח צדק' מעניק לנו עצה נפלאה: "פי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגנב מבית האישי, אם ימצא הגנב ישלם שָׁנִים!"
מה פירושו?

ה' מעניק לכל אחד מאיתנו בעולם הזה גוף ונשמה, משפחה ומשאבים מהעולם שברא. ולמה הוא נתן לנו כל זה? "לשמור" - הוא מבקש מאיתנו לטפח את העולם, את המשפחה, את הכוחות שבנו, את הנשמה והגוף שלנו, לשמור עליהם מפני כוחות המאיימים לערער אותם ולגלות את האלוקות שבהם.

אבל מה לעשות, אין אדם בעולם שלא נכשל בטעות כזו או אחרת. מעטים הם אנשים שיכולים לומר שאין להם קשיים. לצער הלב, לפעמים אנו מרמים את עצמנו, ומנסים לרמות כביכול גם כלפי שמים חלילה. וזהו "הגנב", היצר הרע. מי שרוצה לקחת את כל המשאבים שה' נתן לנו - הרוחניים והגשמיים - ובשביל מה? בשביל להוריד אותם מהפסים, להשתמש בהם לתאוה רגעית ולא בשביל מטרותם הראשונות - "לשמר את קוני".

כך למשל, מי שמוציא מפיו דבר שאינו אמת, 'גונב' את השפתיים והמילים שקיבל מן השמים לצורכי תורה ותפילה ודיבור טוב לזולת, ומשפיל אותן למקום נידח.

איך מתמודדים עם זה? הרי איננו מוותרים חלילה, לא יעלה על הדעת שנרים ידיים. מי נתן לנו את היצר הרע הזה? ה', והוא נתן לנו את היכולת להתמודד עמו. לא נאפשר ל"גנב" לקחת מה שהוא רוצה ומתי שהוא רוצה.

אז מה עושים? "ישלם שָׁנִים".

במקום להתפלל באשמה ובייאוש, במקום להיכנע לאדישות, צריך "למצוא את הגנב", להתמודד עמו, ולקבל ממנו ככפל כפליים! עלינו לראות כיצד חוויית הנפילה וההתאוששות ממנה יאפשרו להעמיק את הדבקות בה' בעומק כפול ממה שהיה יכול להיות ללא ה"גנב", שהרי לשם כך הוא נברא.

אדמו"ר הזקן כותב באגרת התשובה שאנו מברכים "ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח" בשם ומלכות, וזאת כי אין לנו שום ספק וספק ספיקא שה' אכן מוחל וסולח ומקבל אותנו בזרועות פתוחות בתשובה, שהרי אם לא כן "ספק ברכות להקל" ולא היינו צריכים לומר שם ה'. מדוע אנו מברכים בביטחון שכזה? כי זו העובדה, "אין דבר העומד בפני התשובה!" אין גבול לגדלות ה', ואין מספר לפעמים שהוא מסכים לקבל אותנו בחזרה תחת כנפיו.

טהרה חלקית

חסידיים אומרים אמרה נוקבת בשם הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא ז"ע. ידועה השאלה: מדוע מתחילים מעריב של מוצאי יום

חזרית הרך התשובה

המשך מעמוד 7

הנעשים לשם שמים, אלא גם במקומם ובתוך מציאותם של חטאים, שהם היפך רצונו, ולא רק חטאים בשוגג אלא אפילו אלו הנעשים במזיד – גם בהם מתגלה אחדותו כאשר מתברר כי הללו אינם אלא "מכשירי מצוה", ומטרת מציאותם האמתית הייתה שבסופו של דבר תורגש גם באמצעותם האמת האלקית בדמות חזרת האדם בתשובה (וזה סוד דברי חז"ל (עבודה זרה ד, ב) אודות מציאותו של חטא העגל, שלאמיתו של דבר לא באה לעולם אלא "כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה").

נמצא שהתשובה מגלה עומק חדש באי-הגבלתו של האיך-סוף ברוך הוא ומבטאת את עצמותו יתברך שלמעלה מכל גדר, עד שבכוחו של הקב"ה להיות במקום החושך כשם שנמצא במקום האור.

זהו תוכן קריאת העם בהר הכרמל, משהתבררה האמת האלקית מול טעותם של הפוסחים על שני הסעיפים, כאשר כפלו והכריזו "ה' הוא האלקים, ה' הוא האלקים" (מלכים א יח, ט) – ולא רק פעם אחת "ה' הוא האלקים" כמו שנאמר לגבי מתן תורה – שכן אחדותו יתברך המתגלה באמצעות עבודת התשובה וחשיפת השקר שבחטאים היא בעומק הרבה יותר גדול מהתגלותה בעבודת הצדיקים. ובכך מבאר הרבי גם את כוונת דברי רז"ל המופלאים (במדבר רבה כג, ט) אודות הדין ודברים שהיה לאליהו הנביא עם הפר שיועד להקרבה על המזבח של נביאי הבעל והתעכב מלמלא תפקידו עד שהודיעו אליהו כי גם לו חלק בקידוש שם שמים. אליהו ביקש להבהיר לפניו כי גילוי אחדות ה' עליידי הקרבתו יהיה במידה גדולה יותר אף מהגילוי שיבוא כתוצאה מהפר השני שיוקרב על המזבח שבנה אליהו לה'.

התשובה פורצת מעצמות הנפש

לצד עומקן של מדרגות עליונות באלקות הנחשפות בעבודת התשובה, מסלולה של התשובה צועד במקביל גם בנכחי נפש האדם פנימה, בהיותה מגלה עומק נשמי שאינו יכול להתגלות בסדר עבודתו של צדיק.

ההבנה המקובלת בעניין זה גורסת שהתשובה מגלה משאבי נפש עמוקים רק משום שמטבעה היא מצריכה כוחות חזקים ונעלים יותר מהרגיל, "בחילא יתיר" (והר חלק א קכט, ב). הסבר זה מעניק הגדרה כללית וסתמית בלבד למדרגת הנפש המאירה בעבודת התשובה – התגלות העצמות הנפש.

אולם הרבי מעמיק ומגדיר זאת באופן מהותי יותר: החטאים פוגמים רק בחלקים הגלויים של הנשמה, רבדי הנפש המתלכשים בגוף, ואילו חלק הנשמה שאינו מתלבש בגוף – עצם הנפש – נשאר בטהרתו גם אחרי שחטא האדם. ובכך, הכלל "אין חבוש מתיר את עצמו" מכריח את ההבנה כי תנועת התשובה שבנפש אינה יכולה לנבוע מתוך רבדי הנפש שנפלו בעצמם ונפגמו בחטא. פרץ התשובה מגיע בהכרח מחלק הנפש העליון, שלא נפגע מן החטא, אשר הוא זה שאינו נותן מנוח לליבו של החוטא ומביא אותו לחזור בתשובה שלמה.

זה גם ההסבר לפסק הרמב"ם כי "עצמו של יום הכיפורים מכפר" (הלכות תשובה פ"א ה"ג): מהותו של יום הכיפורים היא התעוררות ה"יחידה שבנפש", עצם הנפש המושלל מכל חטא, וכאשר מתגלה בחינה זו מתנקים בדרך ממילא כל הפגמים והחטאים שבחלקים הגלויים של הנשמה. ■

הקטן, אנו מתחייבים לשמור את השבת הקרובה כהלכתה". האב הודה להם בכנות ובהתרגשות, אך לאחר שהלכו לדרכם לא יכלו חבריו של האב שנחכו שם להסתיר את תרעומתם. הם טענו: הלא הנערים הללו היו שומרי מצוות מילדותם, מדוע לא יכולים הם לשמור שבת למשך תקופה ארוכה – למשך שנה או חודשים מספר – וכי רק שבת אחת הם יכולים להעניק לעילוי נשמת הילד הנפטר? אחרי טרגדיה נוראה שכזו הם אינם מסוגלים להתגבר על עצמם קצת?!

אבל האב הצדיק לא שת לבו לדבריהם. הוא פנה לחבריו ואמר: "אינכם קולטים את העניין, לא התחלתם להבין מה קורה כאן בכלל!". והסביר: "לדעתכם, כמה כסף הייתי מוכן לשלם על מנת לקבל את בני הקטן בחזרה, ולו אך לשבת אחת, למשך יום אחד? הלא הייתי משלם כל הון שבעולם אילו רק יכולתי לבלות עוד שבת אחת עם בני בן השלוש, לקחת אותו לבית הכנסת, לסעוד איתו את סעודת השבת ולערוך לו קידוש. הייתי משעבד את כל חיי ורכושי לזכות לשבת כזו".

"ובכן", חתם האב ברגש, "הנה כעת, בעקבות המאורע הזה, הקב"ה קיבל שבעה נערים לשבת אחת בחזרה אל חיקו. וכי לא אודה להם ואתרגש עמהם?!"

אנו פוגשים לעתים במקרים של הורים שאינם מדברים עם ילדם שלהם. זהו דבר נורא, והלוואי שלא יישמע עוד שוד ושבר כזה במחוזותינו. אבל הבה נדמיין מצב שכזה: ילד שאינו מתקשר ואינו מתראה עם הוריו במשך מספר שנים, ואז לפתע מערה עליו ה' רוח ממרום ומכניס בו רצון להשלמה ופיוס והם נפגשים לשיחה על כוס תה. אבל ממש בתחילת הפגישה הילד אומר לאביו: "שמע, אבא, יש לך הרבה טענות כלפיי, אבל אני לא מסכים איתם. לדעתי, דווקא אתה מקור הבעיות שבינינו. אמנם פעם אחת עשיתי כך כך ואני מצטער על זה, אבל רק על זה".

ברגע כזה יכול להתעורר באב הנסער אינסטינקט של כעס על הילד וכל חוצפתו. הייתכן? זה מה שיש לו לומר כעת? אין לו שום הכרת הטוב על כל הטרחה שלנו למענו? על כל הלילות חסרי השינה וטרופי הדאגה? אין לו הערכה על כל מה שעשינו לרווחתו? רק על דבר אחד הוא מואיל להודות באשמה, ומה עם שנים ארוכות של צער גידול בנים?!

אני מאוד מקווה שברגע קריטי שכזה האב יהיה חכם דיו להשתיק את המחשבות הללו, ובמקומן יחבק את בנו האהוב ויקבל אותו כמו שהוא. הרי הדבר שהורה רוצה הכי הרבה הוא לזכות ליחס ותקשורת תקינה עם ילדיו. אם יש קשר, יש הכל.

זה מה שמלמדנו רבי עקיבא: יהודי שרוצה להיטהר – אפילו חלקית – הולך לטבול במקווה. הטבילה אינה רק במקווה מים גשמי, אלא כידוע – 'טבילה' שווה באותיותיה למילה 'הביטון' ל'. כוונת הטבילה הבסיסית על פי החסידות היא שהאדם מבטל את ישותו ומכסה את כל קומתו ב"מי הדעת הטהור", כדברי הרמב"ם. מתוך הטבילה הוא בונה קומה חדשה לעצמו מתוך עמקי נפשו והוא שב אל חיק אביו שבשמים. הן אמת, יתכן שהוא לא התנתק לגמרי מכל הבהמיות שבו ומדבקתו הטבעית בחומריות וגסות העולם, אבל משהו הוא הקריב לה'. הוא התרומם, הוא כבר צועד בדרך אל בית ה'.

'מקווה' הוא מקום שאני יודע שתמיד ביכולתי להיכנס אליו ולהיטהר מעט. אם זהו בית המדרש המואר באורה של תורה, אם זו חבורת ידידים המוכנים לשמוע לרצוני ליבי ולהתחזק בצוותא בעבודת ה', אם זהו הציון הקדוש של רבנו זי"ע בו אני יכול לשפוך את נפשי בתפילה. כל אלו הם מקווה המפיח תקווה, כפירוש הפשוט של הפסוק "מקווה ישראל ה'", מלשון תוחלת ותקווה.

האם לאחר טבילה זו עלי להמשיך בתהליך הטהרה? בוודאי! אבל זה לא מוריד ככהוא זה מעוצמתה של הטהרה הקטנה שכבר חלה, וממעלת התווה שנעשתה אל ה'. "אסורה מכאן – להתקרב לשם".

כך פירש הבעל שם טוב הקדוש את הפסוק "כי תהיו אתם ארץ חפץ" – כל יהודי הוא כאדמה עשירת מרבצים בה טמונים אוצרות של מים חיים, אבנים טובות ומרגליות. "וכמטמונים תחפשנה" – אז תבין יראת ה'", עלינו לחפש ולבקש עד שנאתר את האוצרות של יראת שמים שבכל יהודי באשר הוא. וכל גילוי של אוצר שכזה ורצון לקרבת ה' ויראת שמים גורם לנו אושר אין קץ, אף שבה-בעת עלינו להמשיך לחשוף עוד ועוד מכל הטוב הזה. לחיים, לחיים ולברכה. אשריכם ישראל!

תשובה היא אוצר!

חדש! אוצר ליקוטי שיחות תשובה
התשובה במשנת הרבי מליובאוויטש
 שיחותיו של כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זיע"א
 בנושאים יסודיים במצוות התשובה
 בתרגום ללשון הקודש ובתוספת סיכומים

בין הנושאים: מהות התשובה | דרכי התשובה | תיקון החטאים | הפיכת הזדונות לזכויות
 צדיקים ובעלי תשובה | תשובה עילאה | זמני התשובה | ועוד

ספרי 'מעיינותיך' מופצים בלעדית במהלך כל השנה ברשת ספרי אור החיים

כנסו עכשיו - www.sifreiorhachaim.co.il

להשיג בכל חנויות הספרים המובחרות | הפצה ראשית ספרי אור החיים | להזמנות מסחריות: 0527686318
אלעד רבי יהודה הנשיא 94 **אשדוד** רבי יהודה הנשיא 8 | רבי אליעזר בן הורקנוס 8 **בית-שמש** רבי יהודה הנשיא 6 | נחל טנצנים 3 | שדרות
 האמוראים 69 **ביתר** הר"ן 9 | **בני ברק** נחמיה 28 | הרב כהנמן 62 | הרב שך 8 (איצקוביץ) | רבי עקיבא 68 | אהרנבוץ 12 | רבי עקיבא 152
חיפה מיכאל 27 | **ירושלים** שאולזון 49 חבוקק 2 | ירמיהו 13 | הפסגה 45 | בר אילן 4 **מודיעין עילית** שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 **ק"ס נתיבות**
 הרמב"ם 1 | **פתח תקוה** רוטשילד 75 **נתניה** לילינבלום פינת הס 18

אני לדודי ודודי לי

רב בעל-עגלה, משפיע

סיפורה של עליחות מופלאה שהטיל אדמו"ר הזקן על אחד מגדולי תלמידיו, רבי יוסף מבישנאקוביץ', על מנת להציל נפש אחת מישראל מענמקי קליפות הטומאה ולהשיבה אל צור מחצבתה

קיצור דברים מרשימת אדמו"ר הריי"צ זי"ע

"דעתי", השיבה אותו, "מאחר שכן הגיד לך מורך ורבך עליך לקיים דבריו מבלי חכות אף יום אחד. **מחר אמכור את מחרוזות הפנינים שלי ואת שני השריונים התפורים בחושי זהב ותמורתם יספיק לך לקנות סוס ועגלה ובשעה טובה ומוצלחת תתחיל במלאכה זו כפי אשר יעץ לך רבנו נ"ע."**

עברו איזה שבועות ור' יוסף כבר התרגל במלאכתו החדשה ויעטוק בנסיעות מבישנאקוביץ' לעיירות הסמוכות. וישם לו לחוק לבלי למהר בנסיעותיו. בלילה היה לן במלון ועוסק בתורה ובבואו לעיר היה מתעכב יום שלם ועוסק בתורה כל היום. ככה התנהג במשך שנה עד שהתרגל במצבו.

בכי מר של תשובה

באחד הימים - בין פסח לעצרת תקע"ו, עשה ר' יוסף את מסעו לעיר סעננא. ויסר בנסות היום אל המלון, העומד על פרשת דרכים.

בערב סר למלון זה הגרף מבצייקב. כשנודע בכפר הסמוך, אשר הגרף נמצא במלון היהודי, בא כומר הכפר ואתו עמו נכבדי העדה לבקשו, שיבקר את כפרם וילון שמה. הגרף לא יכול להשיב פניהם ריקם וילך עמהם, אבל אחד הנוסעים עמו נשאר במלון היהודי, כי עליו היה ללכת בשליחות הגרף לעיר סעננא. ר' יוסף ישב תחת אחד השיחים אצל הגורן ויהגה בתורה, וכשגמר לימודו נכנס הביתה ויכירו בעל המלון עם האורח, שהיה צריך לנסוע לסעננא.

"טוב", אמר ר' יוסף, "מחר בוקר אי"ה נעשה דרכנו הלאה". "באיזה שעה?" שאל האורח. "אחר התפילה" ענה ר' יוסף. "באיזה שעה?" חזר האורח על שאלתו בקול

מבלי דעת מה הוא שח. "רבי", אמר לו אחד מתלמידיו, שהיה באותו מעמד, "בהלכות הגעלה" תבינו יותר מבהלכות עגלה" ובעלי העגלות הזקנים, שידעו להבחין בין הגעלה לבעלה נתנו בשחוק קולם.

אמנם, בעל-עגלה אחד אמר ברצינות: "מאחר שרבי יוסף מלמד, בא אצלנו, מסתמא לא לשטות בנו הוא בא, בוודאי הדבר נחויך לר". ויפנה אל ר' יוסף ויאמר לו: "הנני רבי, לכו עמדי לביתי ואגידה לכם את כל אשר תשאלוני".

כשבא ר' יוסף בערב הביתה מצא את אשתו יושבת ובוכה, ויבן שבוודאי כבר הגיעה אליה השמועה - דבר ביקורו ברפת של יצחק בעל-עגלה. וילך לחדרו ויבך בדמעות שליש באמרו לעצמו: וכי בשביל זה עסק בתורה ועבודה זה יותר מחמשים שנה? והאם בן שבעים יהיה לבעל-עגלה? ויחליט, שיעבור עליו מה שיעבור ולבעל-עגלה לא יהיה. אבל טרם עוד שבה רוחו אליו נזכר באותו המעמד, שעמד זה כעשר שנים מלפנים בהיכל כ"ק אדמו"ר ובאזניו צוללים דברי קדשו, שכולם נתקיימו במלואם ובוודאי הגיע המועד, שיהיה לבעל-עגלה.

פתאום עלתה מחשבה בלבו לקיים עצת חז"ל לספר הכל לאשתו ואת אשר תאמר כן יעשה בהחלט. "דבר לי אליך", אמר ר' יוסף ויספר לה את דברי כ"ק אדמו"ר נ"ע כאמור ויסיים את דבריו, שעכשיו איננו יודע מה לעשות. האם אפשר הדבר שאחרי חמשים שנה, שישב ועסק בתורה ובעבודה ייעשה לבעל-עגלה? ולאידך גיסא איך אפשר הדבר, שלא לקיים דברי כ"ק רבנו נ"ע? ואחרי רגעים אחדים הוסיף לאמר, שהוא מחכה להחלטתה בזה וכאשר תאמר לו כן יעשה.

בשנת תקס"ד היה ר' יוסף בליאדי, וכשנכנס לרבנו הזקן ל'יחידות', שאלו, אם הוא בקי בששה סדרי משנה בעל-פה בדיוק. ויענהו ר' יוסף, שאחד משיעוריו הוא לחזור בעל-פה שיתא סדרי משנה פעם בחודש. ויאמר לו רבנו: "משנה אותיות נשמה, תשא אישה בת בנים ר' יוסף היה אלמן מזיווג ראשון, והיה בן שישים שנה באותו זמן ותלד בן והשם יתברך יתן אריכות ימים. ולטובת נשמתך טוב יותר להיות בעל-עגלה מלהיות רב".

בשנת תקע"ד באו בעלי-בתים מעיר ליפלי וכתב-רבנות בידם ויציעו לו את הרבנות בעיר ליפלי. אז נזכר ר' יוסף על דברי כ"ק אדמו"ר, שאמר לו כעשר שנים מלפנים, שלטובת נשמתו טוב יותר להיות בעל-עגלה מלהיות רב. וישב את פני הבעלי-בתים מליפלי ריקם.

כשהתבונן ר' יוסף בדברי כ"ק אדמו"ר הבין, שעכשיו כשהציעו לו את הרבנות דליפלי, הגיע הזמן שהוא צריך להיעשות לבעל-עגלה. **כחודש ימים נתאבק עם דעתו על הדבר הזה.** פעם החליט לחיוב, וטרם עשה מעשה נתגברו אצלו חלקי השלילה והיה כמבולבל מבלי דעת איך להחליט. ופעם כמעט שהחליט להיעשות בעל-עגלה וילך אל האכסניות - מקומות שם מתקבצים בעלי העגלות, להתרועע עמהם ככדי להתלמד את אומנותם.

הגעלה או עגלה

כשראו בעלי העגלות את ר' יוסף הולך וקרב אליהם, קדמו פניו ושאלוהו אנה פניו מועדות לנסוע אם לוויטבסק או לליפלי וכו'. ר' יוסף השיב בשפה רפה, שאינו נוסע לשום מקום וחפצו רק ללמוד מלאכת בעל-עגלה. בעלי העגלות הביטו איש בפני רעהו בתימהון

של קפידא ויבט על ר' יוסף במבט של בוז וביטול, "אחת היא לי אם תתפללו אם לא, אנכי צריך לדעת את השעה שנצא לדרך בכדי לדעת באיזה שעה עלי לקום משנתי להתרחץ ולשתות ולאכול". "ולהתפלל" סיים ר' יוסף כמשלים את דברי חבריו. "את התפילה אני מניח עבורכם", השיב האורח, "אנכי אינני צריך לתפילה". "איך אפשר", אמר ר' יוסף ויבט על האורח בעינים פקוחות, "שיהודי אינו צריך לתפילה? ובתפילת שחרית הלא מלבד התפילה מחוייבים גם בהנחת תפילין. וישנה דעה, אשר תפילין 'של-יד' ו'של-ראש' הן שתי מצוות, ואיך אפשר הדבר שיהודי לא יניח תפילין ולא יתפלל?".

האורח לא השיב מאומה ויאמר אל בעל המלון, אשר כשעה טרם צאת העגלה יעירונו משנתו. ויענהו בעל המלון, שהוא יכול לישון כמה שיחפוץ ועוד יהיה לו זמן להתרחץ ולאכול ולשתות לשבעה, כי כידוע לו הנה טרם השעה העשירית לא יצא. האורח נתרגז מאד ויצו לבעל המלון להשיג עבורו עגלה בכפר הסמוך והוא ישלם כמה ששיקשו, אבל בתנאי שיצאו לדרך לא יאוחזר משעה החמישית בוקר וילך אל חדרו לישון.

ר' יוסף אכל את סעודת הערב וילך לו לישון כשעה ואחרי כן קם לערוך תיקון חצות כדרכו. האורח נתעורר משנתו ויבהל מאד לשמוע קול בוכים. ויקם ומטתו ויפתח את הדלת וירא והנה הבעל-עגלה יושב על הארץ וקורא בספר לאור נר של שוועה ובוכה.

קול בכייתו של בעל העגלה נכנס ללבו של האורח. ויזכור את ימי בחורות ונערותו, את חינוכו בבית אביו ומלמדיו, אשתו ובניו, אשר זה הרבה שנים שעזבם וילך שוכב בשרירות לבו וידבק בבת אל נכר ותלד לו שני בנים וכת. הבכור ואחותו מתו והצעיר חי ומרירות עצומה תקפתו.

ר' יוסף גמר את התיקון חצות ויברך ברכות השחר בהתעוררות גדולה וילך אל הנהר לטבול. כשחזר לבש טלית ותפילין ויתפלל בדבקות גדולה.

קולו של בעל העגלה הזכיר לו להאורח את קולו של אביו. גם הוא היה מתפלל ברגש ובהתלהבות גדולה ולא פעם ושתים שמע ממנו, שכן היה נוהג רב הצדיק. "ומי יודע", חשב, "אפשר גם בעל-עגלה זה הוא אחד מתלמידי איזה צדיק".

נזכר הוא האורח - שלמה לייב שמו, בפרטי אורחות חייו, בבחורותו ואברכותו ובצעדים הראשונים, אשר צעד לעזוב את דרך החיים כפי שחינוכו אביו. חבר בעל כשרונות מצויינים היה לו - אברהם דוב שמו, למדן מופלג וירא אלקים. אך לפתע פתאום נפגם ונתפקר בדעותיו ויהי לאחד מגדולי המשכילים. והוא - חברו הלזה, היה הסיבה הראשונה, שנעתק מארחות חייו אביו וירד מדחי אל דחי עד אשר במות עליו אביו עזב את עירו ואת ביתו וילדיו. באורח נפלא נודמן עם בעל אחוזה והלה הזמינו לנהל את אחוזותיו. שם פרק מעליו את עול היהדות ויתחבר עם האדון הצעיר בעל האחוזה וכשנשתדך האדון עם הגרף מביצייקב נסע אתו בתור מזכירו הפרטי ושמה הכיר את אשתו הנכרית.

נזכר הוא באשתו [היהודיה] וילדיו - מי יודע אם המה בחיים ובמה הם מתפרנסים? כמה חרפות סבלו בשבילו? חרפת בושה וכלימה וחרפת עוני ורעב, ומדוע? הוא שואל את עצמו.

כמה הוד והדר רחשה לו אשתו הישרה במדות ובהנהגות טובות, כמה חיבב אותו חותנו הלמדן והמתון וכמה כבדה אותו חותנתו בעלת המדות טובות. "ארור היום", חושב הוא, "אשר נפגשתי עם חברי אברהם דוב הפוקר, שהדיחני מדרך החיים" ויבך במר נפשו.

הבשורה שהרגיעה

כעבור שעה פתח האורח את הדלת ויקרא לבעל המלון ויאמר לו, שמרגיש עצמו חולה ואינו יכול לנסוע. ומפני שהוא חפץ מאד לנסוע עם בעל העגלה היהודי הלזה, על כן ישתדל לפעול אצלו, שיחכה עליו עד שיבטיח והוא מוכן לשלם שכרו בעד זה נוסף על שכר הנסיעה וגם ישלם לו בעד מזונותיו באלו הימים שיחכה עליו.

ר' יוסף הסכים לחכות, אבל לעת ערב נתגבר החולי והאורח שכב ככול עץ בחום גבוה. כל הלילה דיבר האורח מתוך חום דברים שאין להם המשך וחיבור ויוזכיר שמות אנשים ונשים שונים עבריים ונכרים. מהם שרגז עליהם ויקללם בקללות נמרצות, ומהם שהתחנן לפניהם, וככה רגז כל הלילה עד אשר כאור הבוקר הונח לו מעט ויישן.

כשהקיץ שלמה לייב משנתו ביקש את בעל המלון לקרוא את בעל העגלה היהודי להיכנס אליו. כשנכנס בקשהו לשבת ויספר לו את פרשת ימי חייו מהחל ועד כלה, את אשר עבר עליו מעת נטה מדרך הישר עד היום ואשר אתמול החליט לשוב בתשובה גמורה ויעבור עליו מה שיעבור, יעזוב דרכו הרעה וישוב אל אשתו ובניו. וכשגמר לדבר החריש רגעים אחדים ואחרי כן נתן את קולו בככי וכל גופו רעד.

ר' יוסף, אף כי נבהל לשמע את אשר סיפר לו ועשתונותיו נבכו - רגע כעס, רגע רחם עליו, אבל כראותו את גודל התרגשותו והכיר בו ששב הוא באמת ומתחרט על מעשיו ותהלוכותיו הרעים, ריחם עליו במאד ויתחיל להרגיעו.

מדברי הנוחם של ר' יוסף נתרגש שלמה לייב עוד יותר ויבך במר נפשו לאמר, שלחוטא כמוהו אין תרופה רק המוות בייסורים גדולים. ובעונש כזה יכפרו עוונותיו. ויאמר, שהוא מקבל על עצמו כל הייסורים היותר גדולים, רק זאת שייפטר מאשתו הנכריה ובנם אשר נולד בטומאה, ואשר יחזור אל אשתו היהודייה וילדיהם היהודים ויסיר מהם חרפתם אשר המיט עליהם.

כעבור שעה נרגע ויבקש את ר' יוסף לתת לו את הטלית ותפילין שלו ויתפלל. ולהיותו רפה אונים עזרו ר' יוסף ללבוש את הטלית ותפילין. אחר התפילה עלתה מעלת חומו ויבך וידבר דבורים מקוטעים, אבל ר' יוסף, שידע את אשר עליו, הכיר בדבריו המקוטעים, שהם דברי תשובה וחרטה על העבר.

בינתיים נודע הדבר בחצר הגרף בביצייקב, כי איש סודו של השר הצעיר ויועצו נחלה ושוכב במלון היהודי על פרשת דרכים. ויצו הגרף את רופא חצרו לנסוע חיש מהר אל המלון להביא את החולה לביתו. ואם ימצא שמצבו קשה, אזי יוליכנו לוויטבסק - עיר הפלך, ששם תנאי הרפואה והרופאים טובים יותר מבחצרו. ויצו עליו להיזהר, שלא יודע להחולה מהאסון אשר קרהו, כי זה שלשה ימים, שאשתו ובנו נסעו לטייל על הנהר ותהפך עליהם הסירה ויטבעו.

ר' יוסף היה עסוק בתעניתו ובאמירת תהלים

ולא ידע מכל הנעשה עם החולה. כשבא הביתה סיפר לו בעל המלון את דברי הרופא ואשר כבר שלחו ציר מיוחד להודיע להשר הצעיר מצב החולה. ר' יוסף התבונן כרגע ויפנה אל הרופא בבקשה להרשות לו לבקר את החולה ולומר עמו דברי וידוי מאחר שהוא בסכנה ובכל רגע ורגע יכול לקרות אסון. הרופא הביט על ר' יוסף בתמהון ויאמר כמדבר בעדו "החולה שוכב ככול עץ וזקן זה חפץ לומר עמו וידוי?!"

"אנכי", אמר ר' יוסף, "אשמור עליו פן יפקח את עיניו ואז אומר אתו את הוידוי". "עשה כחפצך", השיב הרופא, "אנכי אינני מעכב בעדך. שמור עליו, דופקו נחלש מאד אף כי נשמתו טרם כתבה אבל גועה הוא".

כשנכנס ר' יוסף לחדר החולה סגר הדלת אחריו וירכין את ראשו על החולה וילחש באזניו, שאשתו הנכרית ובנו נטבעו בנהר ועתה יוכל לשוב אל אשתו וילדיו היהודים באין מפריע. ויחזור על דבריו פעמים ושלוש וירא ר' יוסף כי אודם קל בא בלחיו של החולה. ויחזור את הדברים עוד איזה פעמים ופתאום פקח החולה את עיניו ויסתכל בפרך אנה ואנה. ויספר לו ר' יוסף את אשר קרה לאשתו ובנו ויאמר לו, שעוד לא שקעה השמש ועדיין הוא יכול לקיים מצוות הנחת תפילין.

בערב כששב הרופא מטילו ונכנס הביתה נבהל מהמחזה אשר ראה. מיטת החולה עמדה באמצע החדר וסביבה יושבים ועומדים איזה יהודים, אוכלים ושותים ויבט עליהם בתימהון. בעל המלון הכיר בתמיחה הרופא וימהר אליו ויספר לו, כי פתאום פקח החולה את עיניו וידרוש שימציאם לחדר הגדול ואשר כל האורחים הנמצאים במלון יעטמו מאומה ויברכוהו. הרופא ניגש אל החולה וימשש את דופקו ויאמר לשלוח ציר מהיר אל החצר לבשר את השר ממצב החולה. ואל החולה אמר, שבעוד יום או יומיים יוכל לנסוע לביתו והוא בעצמו נוסע מחר בהשכמה.

למחרתו חפץ ר' יוסף לשוב לביתו, אבל האורח עכבהו באמרו שהוא היחידי היודע את סודו ועליו לקיים את נדרו לשוב לאשתו וילדיו היהודים. ולהיות שעודנו חלוש, הוא מבקש לחכות עליו עד אחר שבת קודש ובין כך יתיישבו איך לסדר הדבר. ויסכים ר' יוסף לבקשת שלמה לייב.

השלים את הכוונה

כשנכנס [ר' יוסף כעבור זמן] ליחידות' לכ"ק אדמו"ר האמצעי [שמילא מקום אביו, אדמו"ר הזקן, לאחר הסתלקותו בכ"ד טבת תקע"ג] פקד עליו למלאות מקומו של המנוח נחום הזקן, לנהל את המניין החסידי ברחוב השוק [בעירתו בישנקוביץ], ויאמר אליו: 'האבא [אדמו"ר הזקן] היה אצלי ואמר, שיוסף מבישנקוביץ' השלים את הכוונה'.

ויסיים אדמו"ר האמצעי: 'אבא, לצורך טובה פרטית, עשה מ'למדן' בעל-עגלה, ואותי הוא מצווה לצורך טובה כללית לעשות מ'בעל-עגלה' מ'שפיע'. עלך להיות ה'משפיע' ומנהל המניין החסידי בשוק של בישנקוביץ'.

כשחזר [ר' יוסף] לביתו מליובאוויטש, מכר את הסוס והעגלה ויהי למשפיע חסידות ועד שנותיו האחרונות היה הולך רגלי [אל הרבין לליובאוויטש].

(על פי אגרות-קודש אדמו"ר הריי"ץ חלק ג' עמ' תצד ואילך)

נשמתא דאורייתא

ביאורים מתורת חב"ד לדף היומי

טעם הדבר הוא, כי היחוד והדבקות של ישראל עם הקב"ה הוא בעיקר ב"כסף" מלשון "נכסוף נכספתי", עבודה של אהבה, שעיקר ענינה הוא לפעול התקשרות ודבקות באלקות, ד"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא" [=אין עבודה כעבודת האהבה].
(על פי לקוטי שיחות ח"ט ע' 218)

בין שתי דרכים לשלש דרכים

האשה נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים. (א, ב)
החילוק שבין ב' לג' הוא החילוק שבין עולם התווה לעולם התיקון. דהנה ב' קוין הוא ענין עולם התווה, והיינו משום שבעולם התווה הן ענפין מתפרדין ואינם מתאחדים ביניהם. אמנם מספר ג' מורה על עולם התיקון, כי בעולם התיקון יש התכללות, והיינו על ידי השלישי המכריע, בדוגמת קו האמצעי המאחד את חסד וגבורה.
ולכן האשה נקנית בשלש דרכים, כי האשה נקנית הוא ענין של בנין ותיקון, ולכן נעשה הדבר בשלש דרכים, בהתאם לכך שעולם התיקון הוא בג' קוין. אבל קונה את עצמה הוא ענין של הרס וחורבן, ולכן נעשה הדבר בשתי דרכים, בהתאם לכך שעולם התווה הוא בב' קוין.
(על פי התוועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 277)

דרכי ההתקשרות לצדיק

האשה נקנית בשלש דרכים.. בכסף בשמר ובביאה. (א, ב)
מענין הנסיעה להצדיק יש בזה ענין עמוק, כי זאת ידוע אשר שם איש ואשה הונח על שם משפיע ומקבל. הצדיק נקרא בשם איש (ולזאת נאמר תשש כחו כנקבה, אחרי שלא היה יכול להשפיע אז), וכנסת ישראל נקראים בשם אשה.
וזהו כוונת המשנה:
האשה אלו הם נשמות ישראל, נקנים להצדיק בג' דברים. בכסף הוא ענין המשכת האהבה לאלקות, שהצדיק ממשיך מתחלה לכל שרשיו וענפיו, כמו שמבואר ענין אהרן שהוא משבעה רועים כו'.
ואפשר עוד לאמר בענין מה שאמר בכסף, כי מבואר בשו"ע אבן העזר אם האשה נתנה הכסף ואמרה לו הילך במתנה ואתקדש לך, והוא קבל ואמר לה הרי את מקודשת בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה, אם אדם חשוב הוא הרי זו מקודשת, שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה, ובהנאה זו הקנתה עצמה לו, ואם כן אפשר שזה הוא ענין נתינת מעות להצדיק וד"ל.
ובשטר זה הוא ענין לימוד התורה של הרב, אבל בביאה הוא ענין היחידות. וזהו ענין מקיפים ואמצעים ופנימיים.
(על פי כתב יד אחד מחסידים הראשונים - מגדל עז (מונדישין) ע' רצא)

אהבה בהקדמת שפלות

האשה נקנית בשלש דרכים.. בכסף בשמר ובביאה.. כסף מנא לן נמר קיחה קיחה משרה עפרין. (א, ב)
פעם נסע ר' פינחס רויזעס עם אדמו"ר הזקן בדרך, ובאו למלון אחד, וגם עדת חסידים היו גם כן שם. ודרש לפניהם דרוש על דרך עבודה מענין כובד ראש שצריך להיות קודם התפלה, ומענין אהבה ויראה.
ובעל הבית היה איש כשר וישר ויודע ספר, אך לא היה ערכו שיתפוס עמקות הדרוש, וייצר לבעל הבית מזה מאד. ואדמו"ר בחכמתו הרמה שהבין כל זה, אמר לבעל הבית: כמדומה שאתה מיצר שלא הבנת את הדרוש. אמר לו: האם למדת משניות סדר נשים? אמר: הן, למדתי. אמר: שמע איך הדרוש מרומז במשנה ראשונה בקדושין "האשה נקנית בג' דרכים". פירוש: האשה היא כנסת ישראל, שנקראת בשם אשה יראת ה', נקנית להקב"ה בג' דרכים: פירוש, ג' אופנים יש איך שישיראל יהיו נקנים ומקושרים בהקב"ה:

פתיחה למסכת קידושין

כשם שעניני התורה ישנם בעולם למטה כפי ששייכים לגוף גשמי, כמו כן ישנם עניני התורה כפי שהם למעלה.
דהנה, קודם שירדה התורה למטה היתה כבר התורה למעלה, ועד כדי כך שהמלאכים ביקשו שהתורה תנתן להם, "תנה הודך על השמים" (כדאייתא בגמרא במסכת שבת).
ולכאורה אינו מובן: כיון שאצל מלאכים לא שייכים עניני התורה כפי שהם בעולם למטה, כמו הענין קידושי איש ואשה שאינו שייך כלל אצל מלאכים - אם כן מה היתה בקשתם שהתורה תנתן להם? ובהכרח, שהמלאכים ביקשו לקבל וללמוד את התורה כפי שהיא ברוחניות, שכן, עניני התורה ישנם גם ברוחניות, ותורה כזו - כמו שהיא ברוחניות הענינים - יכולים גם המלאכים ללמודה.
ועל דרך שמצינו בגמרא "קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא כו'" בנוגע לדיני נגעים, וכפי שמבאר אדה"ז בלקוטי תורה פרטי הענינים בזה כפי שלומדים אותם במתיבתא דרקיעא (ברוחניות), אשר מהם נשתלשלו חילוקי הדינים בנוגע לנגעים כפשוטם (בעולם למטה). ומזה מובן גם בענינו - שכללות ענין הקידושין והשלש דרכים שבהן האשה נקנית, ישנו גם ברוחניות הענינים.
והביאור בזה:

איתא במדרשי חז"ל שכל "שיר השירים" רומז על ענין הקידושין שבין הקב"ה וכנסת ישראל, שהקב"ה הוא הבעל וכנסת ישראל היא אשתו של הקב"ה.
וכן איתא במשנה במסכת תענית: "ביום חתונתו זה מתן תורה", היינו שבשעה שהקב"ה נתן את התורה לבני ישראל, אזי היתה ה"חתונה" בין הקב"ה ובני ישראל.
והיינו, שבשעת מתן תורה בחר הקב"ה בבני ישראל שיהיו קשורים עמו, כמו שכתוב "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". וענין זה נקרא בשם "קידושין" - כלשון הכתוב "גוי קדוש" - על דרך קידושי איש ואשה ש"אסר לה אכולא עלמא כהקדש", והיינו שיהודי צריך להסתכל על כל עניני העולם שהם אסורים עליו כהקדש, כדאייתא בגמרא במסכת ברכות "כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים".
(על פי תורת מנחם חל"ז ע' 98 ואילך)

שלשה שלבים בהתקרבות לה'

האשה נקנית בשלש דרכים.. בכסף בשמר ובביאה. (א, ב)
הקב"ה נקרא איש, שהוא איש מלחמה, וישיראל נקראין אשה. וז"ש האשה נקנית לבעלה, שיהיו נקראין אשתו כביכול, בג' דרכים, שהם בג' תקופות בעבודת האדם:
א' בכסף - בחינת חסד, דהיינו ימי החסד שהקב"ה מסייעו בחסדו הגדול בתחלת עבודתו, ואז הרי הוא כוסף וחושק ומתלהב בתורתו ועבודתו ית', וזה נקרא גדלות ראשון.
אמנם אחר כך מסתלקת בחינה זו, והרי הוא בא לימי הקטנות, ואז אינו כוסף וחושק, ומכל מקום על צד ההכרח צריך הוא לדבק את עצמו בשטר, שהם אותיות הכתובים בספר שנקרא שטר, בין באותיות התורה בלימודו, ובין בתפלה, כי יש סגולה בהתדבקות באותיות התורה והתפלה עצמם.
עד שעל ידי זה יחזור אחר כך להתענג בו ית' על ידי שבאו המוחין בתורה ותפלה, שנקרא בביאה, שמאיר בו האור בפנימיות, והוא נקרא גדלות שני.
(על פי כתר שם טוב סימן ז')

עיקר ההתקשרות לאלקות - מאהבה

האשה נקנית.. בכסף בשמר ובביאה. (א, ב)
אף על פי שעיקר הדבר כן הוא, כבר נהגו כל ישראל לקדש נכסף
(מנצ"ס הלכות יחזקאל פ"ג ה"כ)

אופן א' הוא בכסף, פירוש, באהבה. כי אהבה נקרא בשם כסף, כמו "נכסוף נכספת לבית אביך".

ואופן הב' הוא בשטר - פירוש בשטר הוא אותיות התורה, שג' קשרים הם - ישראל ואורייתא וקוב"ה.

וב' אופני התקשרות אלו נקראים רק בחינת אירוסין.

ובביאה היא דרך הג', יהיה לעתיד, כמו שכתוב כי בועליך עושיך.

ומקשה הגמרא: בכסף מנלן? פירוש, איך באפשרי לבוא לבחינת

אהבה לאלקות, כי האדם הוא קרן מחומר גס ועב, אשר הוא מקושר

בכח האהבה לתאות עולם הזה, ואיך יכול להפוך הכח לאלקות?

ומתרץ הגמרא: קיחה קיחה משדה עפרון, פירוש קיחה קיחה

- שקרוב מאד להשיג אהבה אלקית, ובתנאי שיהיה מקורם "שדה

עפרון", היינו שיהיה נפשו כעפר לכל, שיכניע את נפשו הבהמית. וזה

נקרא חולשא גרופא, ממילא יהיה תוקפת דנשמתא.

וזהו שאמרו רז"ל אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש,

ופי' רש"י "הכנעה" ע"ש, פירוש להתפלל - כי תפלה היא בחינת

התחברות, כמו התופל את החרס, היינו התחברות הנפש לאלקות

באהבה, וזה אי אפשר להיות באמת לאמיתו כי אם שיהיה מקורם

כובד ראש, וזהו המכוון קיחה קיחה משדה עפרון.

(סיפורים נוראים (קייאנער) ע' 120-121)

להיות מיוחד לה' על ידי הטבעת העליונה

האיש מקדש.. דאסר לה אבולי עלמא כהקדש (ב. א. -)

ופשטא דמילתא, מקודשת לי - מיוחדת לי ומוזמנת לי.. דגזי אשה צמה דמתיחדת להיות לו היא נאסרת לכל (תורה דאסר)

וכן טהגין לקדש צטבעת (רמב"ם אה"ע ריש סימן ט)

וענין הקדושין של הקב"ה לננסת ישראל הוא כמו שכתוב והייתם

קדושים כו' ואבדיל אתכם לי כו' להיות לי כו'. וזהו פירוש הרי את

מקודשת לי שפירושו שתהיה מובדל ומופרש לי לשמי. וזהו ענין

כוונת כל המצות, כי מצות צריכות כוונה, פירוש - לדעת המכוון בהן

שהוא להיות מובדל מן התאוות ומכל מדות הרעות.

ולכן תקנו חז"ל לומר אשר קדשנו במצותיו בברכות המצות, שעל

ידי הפרישות הנ"ל יוכל אחר כך לקלוט את האור הפנימי בתורה

ותפלה, מה שאין כן בלא בחי' קדושין הנ"ל אי אפשר להיות לו בחי'

קליטה הנ"ל ונקרא פולטת חז"ל.

והנה ענין המשכת בחינת קדושין הנ"ל הוא מלמעלה, מבחינת

סובב כל עלמין, בחינת טבעת קדושין, ששם שוה הכל אצלו, היה

הוא ויהיה ברגע אחד, ואין בו שום שינוי חז"ל, וכמו שכתוב גדול ה'

ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, פירוש, שגדולת ה' היא מאד בלי

שיעור והפסק, דהנה חמש מאות שנה מן הארץ לרקיע כו', רגלי

החיות כנגד כולם כו', אבל ולגדולתו - אין חקר, פירוש, ולגדולתו

בעצמו, אין שייך לשון גדולה. וזהו שאמרו רז"ל במקום שאתה מוצא

גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו, שאצלו ית' גדולה -

לעונה יחשב, כי כל הגדולה היא על ידי צמצום כו'.

ועל ידי התבוננות זו נמשך לאדם גם כן לב נשבר ונדכה, שיהיה

שוה בעיניו כל עניני העולם שנופלים תחת הזמן עבר הוה ועתיד, ולא

יתאוה להם ולא ישית לב אליהם כלל, כי יאמר ללבו - הרי קודם זה

כמה שנים לא עלתה על לבי כלל לחשוב ולהרהר בענין זה, ואחר כמה

שנים לא יהיה הדבר ולא יבא כלל, ולכן גם עתה יהיה דומה בעיניו

כאלו הוא קודם הזמן הזה ואחריו.

(על פי לקוטי תורה שמיני עצרת צא, א-ב)

אהבה בתענוגים למי שהגיע ליראה עילאה

שדרכו של איש לחזר על אשה,

ואין דרכה של אשה לחזר על איש (ב. א. -)

איש ואשה בעבודת ה' הם אהבה ויראה, שאהבה נקראת איש וזכר כמרומז בפסוק זכר חסדו, ואשה יראת ה' כנודע.

והנה יש אהבה הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה' א"ס ב"ה המלא

כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא ממש חשיב, אשר על ידי

התבוננות זו ממילא תפשט מדת האהבה שבנפש מלבושיה, דהיינו

שלא תתלבש בשום דבר הנאה ותענוג גשמי או רוחני לאהבה אותו,

ולא לחפון כלל שום דבר בעולם בלתי ה' לבדו מקור החיים של כל התענוגים, שכולם בטילים במציאות וכלא ממש קמיה חשיבי.

אבל אהבה גדולה ומעולה מזו היא אהבה רבה, אהבה בתענוגים,

שהיא שלהבת העולה מאליה, ובאה מלמעלה בבחינת מתנה, ועליה

נאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם. אמנם אהבה זו אינה באה אלא

למי שהוא שלם ביראה, וזהו דרכו של איש לחזר אחר אשה.

והטעם להכרח הקדמת שלמות היראה הוא משום שאהבה רבה זו

היא מבחינת אצילות דלית תמן קיצוץ ופירוד חז"ל, ולכן לאהבה זו אין

די בהקדמת יראה תתאה הנמשכת מבחינת ממלא כל עלמין, שהיא

נמשכת מהעולמות שהם לבושים של המלך הקב"ה אשר מסתתר

ומתעלם בהם להחיותם ולקיימם להיות יש מאין כו'.

אלא לאהבה רבה צריך להקדים גם בחינת היראה עילאה, שהיא

בחינת ירא בשת, ויראה פנימית, שהיא נמשכת מפנימית האלוקות,

ועליה אמרו אם אין חכמה אין יראה, דחכמה היא כ"ח מ"ה, והחכמה

מאין תמצא, ואיזהו חכם הרואה את הנולד, פירוש שרואה כל דבר

איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו ית', כמו שכתוב

וברוח פיו כל צבאם, ואי לזאת הרי השמים והארץ וכל צבאם בטלים

במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו וכלא ממש חשיבי ואין ואפס ממש,

כביטול אור וזיו השמש בגוף השמש עצמה, וזהו שאמר הכתוב הן

יראת ה' היא חכמה.

(על פי אור תורה סימן תפד. תניא פרק מג. אגרת הקודש סימן יח)

קנין הכסף פועל את הקידושין או הקידושין מקנים את הכסף

בכסף מנא לן.. דאמר קרא, ויצאה חנם אין כסף, אין כסף לאדון זה, אבל יש כסף לאדון אחר, ומאן ניהו - אב (ב. א. -)

גזי כסף הארכמי צוה הרצה אס העילה הוא הקנין ועל ידי זה מתקדשת לו. או להיפך, העילה היא הקידושין, ועל ידי זה קונה היא הדבר, ויש צוה

כמה סתירות... (צוה אפס פננת דווייסק חלק א סימן ט)

ויש לבאר ב' צדדים אלו בקידושין והיחוד של הקב"ה עם כנסת ישראל:

בקידושין כפשוטם בין איש לאשה ישנם ב' ענינים - שייכות

האשה לבעלה, והיותה אסורה על אחרים (ראה צפע"ג הל' אישות

פ"ג הט"ו). וכך יש ב' ענינים אלו בקידושין שבין הקב"ה לישראל:

דבקותם של ישראל בהקב"ה, והתרחקותם מעניני העולם הסותרים

לכך - קדושים ומובדלים מתאוות עולם הזה.

וכשם שבקידושין כפשוטם שני הענינים תלויים ואחוזים זה בזה,

כך גם בקידושין בין ישראל לקב"ה, כמבואר בחובת הלבבות (פתח

השער לשער אהבת ה') "מן הנמנע ממנו שתתישב אהבת הבורא

בלבנו עם התיישב אהבת העולם בנו".

והנה, הקנאת הכסף (אהבה) רומזת לדבקות ישראל בה', וקידושין

- מלשון הפרשה והבדלה, רומזים לפרישות מעניני העולם הזה.

ובזה ישנם ב' אופנים מהם הוא העילה והסיבה, וזה תלוי בסדר

העבודה, אם הוא בדרך מלמטה למעלה או מלמעלה למטה:

בעבודת האדם ממטה למעלה, עבודה שהיא על פי סדר והדרגה,

ההתחלה היא מהקידושין, משום שתחילה צריך הישראל לפרוש

מתאוות ועניני העולם הזה, ועל ידי כך מתעוררת אצלו האהבה ותשוקה

לאלקות (קנין הכסף), וזהו בהתאם לסדר העבודה שבתחילה "סור

מרע" ואחר כך "ועשה טוב".

אמנם מלמעלה למטה, כאשר העבודה בהתמסרות מתוך קבלת עול

שלמעלה מטעם ודעת, הסדר הוא הפוך: לאחר התעוררות האהבה

לאלקות (קנין הכסף), נפעל הקידושין - הפרישה מתאוות העולם הזה.

ויש לומר שזהו ההבדל בין שתי דרכי הלימוד של ענין קידושי כסף:

אם לומדים זאת מ"כי יקח איש אשה" אשר בפרשת קידושין - סדר

העבודה הרגיל, צריכים תחילה להתבצע הקידושין - ההתרחקות

מעניני העולם, ואחר כך קנין הכסף - אהבה ואיחוד עם אלקות.

לעומת זאת, אם הלימוד הוא מ"ויצאה חנם אין כסף" בענין

הקידושין שבפרשת אמה עבריה - עבודת עבד שזוהי עבודה של קבלת

עול שמעל לטעם ודעת, בקידושין אלו אפשר להגיע להתמסרות

לאלקות אף לפני ההתרחקות מעניני העולם הזה, עד אשר על ידי

ההתמסרות המוחלטת לאלקות מתרחקים ממילא מעניני העולם הזה.

(על פי לקוטי שיחות חז"ט ע' 215 ואלף)

דע מה שתשוב

— תכנית לימוד ב'אוצר לקוטי שיחות - תשובה' —

בחודשים אלול-תשרי הבעל"ט תתקיים תכנית לימוד מיוחדת בסוגיית התשובה מתוך שיחות כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע המחדשות ומאירות את עבודת התשובה של ימים אלו

בתוכנית לימוד עצמי של 9 שיחות נבחרות < מבחן מסכם

מלגות

למצליחים במבחן מציון:

70% ומעלה ↪ 250 ₪

85% ומעלה ↪ 300 ₪

הרשמה

אצל נציגי לב לדעת
- תפארת שמשון' בישיבות

עמדות 'נדרים פלוס'

בטלפון 072-2219050

בימים א-ה בין השעות 13:00-15:30

- הרשמה עד יום שני, י"ח אלול
- ניתן להשיג את ספרי הלימוד אצל הנציגים וברשת ספרי אור החיים
- המבחן יתקיים ביום חמישי, ו' תשרי בשאלון טלפוני ובאתר לב לדעת

חומר הלימוד מתוך הספר אוצר לקוטי שיחות תשובה:

1. גדר המצוה שבתשובה / עמ' 27
2. עיקר התשובה - מכאן ולהבא / עמ' 61
3. הכרה בעיקר הבחירה כיסוד לתשובה / עמ' 99
4. עיצומו של יום מכפר / עמ' 147
5. זדונות נעשו כזכיות "הכשר מצוה" / עמ' 173
6. צדיקים ובע"ת - דחיית הרע לעומת בירורו / עמ' 227
7. תשובת הצדיקים / עמ' 235
8. התשובה באלול - עיר מקלט / עמ' 289
9. תשובת יום הכיפורים - חובת הכל / עמ' 311